

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ERAÕIGUSE OSAKOND

Anton Keremäe

ABIKAASADE ÜHINE JA/VÕI VASTASTIKUNE TESTAMENT

Magistritöö

Juhendaja

Mag. iur. Urve Liin

Tartu 2016

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi olemus ja areng	8
1.1 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi olemus.....	8
1.2 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi areng Eesti õiguses	23
2. Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi sisu	28
2.1 Abikaasade ühise testamendi sisu	28
2.2 Abikaasade vastastikuse testamendi sisu	37
3. Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi tühistamine ja testamendi kehtetus	40
3.1 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi kehtetus	40
3.2 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi tühistamine.....	44
4. Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi siduvus ja avaldamine.....	49
4.1 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi siduvus	49
4.2 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi avaldamine.....	53
Kokkuvõte	60
Mutual and/or reciprocal will	65
Summary.....	65
Kasutatud lühendid.....	68
Kasutatud kirjandus	68
Kasutatud seaduseelnõud ja nende seletuskirjad	70
Kasutatud õigusaktid	70
Kasutatud Eesti kohtupraktika.....	71

Sissejuhatus

Kõik inimesed puutuvad oma elu jooksul kokku surmaga. Surm omakorda viib mingil ajahetkel inimesed kokku pärimisega. Siit ilmast lahkujal probleeme pole, probleemid tekivad neil, kes maha jäävad. Nii ebameeldiv kui testamendile mõtlemine ja selle tegemine ka ei tundu, tuleb mahajääjate huvides sellega tegeleda.¹ Pärimine tekitab enamasti palju stressi ja ei ole oma olemuselt kõige meeldivam kogemus. Pärimine toob endaga kaasa testamendi otsimise, leidmise ja tõlgendamise. Tihti kaasnevad testamendiga ka arveteklaarimised sugulastega ning üsna sageli tipnevad sellised vaidlused kohtuvaidlustega, milles osalemiseks peab aega leidma lähedase inimese kaotuse ja leina kõrvalt.

Mis on üldse pärimine? Eesti pärimisseadus annab sellele küsimusele vastuse oma esimese paragrahvi esimeses lõikes, nimelt: “Pärimine on isiku surma korral tema vara üleminek teisele isikule.”²

Abikaasadele on pärimisega seonduvate probleemide lahendamiseks Eesti õiguses ja paljude teiste Euroopa Liidu liikmesriikide õiguses antud eriline õiguslik vahend, ühine testeerimisvõimalus mis kannab nime vastastikune testament.

Käesoleva töö eesmärk on uurida testamendijärgse, seadusjärgse ja pärimislepingu järgsete pärimisviiside kõrval vähemtuntut ning mitte nii tihti esinevat pärimisviisi, milleks on abikaasade vastastikune testament.

Käesoleva magistritöö eesmärk on uurida Eesti abikaasade vastastikuste testamentide regulatsiooni, võrrelda seda teiste Euroopa riikide õiguskordades tunnustatud ühiste ja vastastikuste testamentide regulatsioonidega ning tuua välja nende sarnasused kui erinevused.

Seega on käesoleva töö eesmärk anda läbi võrdleva analüüsi hinnang Eesti abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni sisu kui ka olemuse kohta ning leida vastus küsimisele, kas Eesti õiguses on abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon piisavalt hästi sõnastatud ja kirja pandud ning on ka oma olemuselt abikaasade vastastikune testament.

Teisisõnu uuritakse, kas Eesti pärimisõiguses olevat abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon vajaks uuendusi või täiendusi, et vastata Euroopas laialdaselt levinud sarnastele instituutidele.

¹ Notarite koda, Kas kinge või testament? Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/25845?print=1>

² Pärimisseadus.- RT I 2008, 7, 52 ... RT I, 10.03.2016, 16

Autor on püstitanud hüpoteesi, et Eesti pärimisõiguses esinev abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon ei ole piisavalt sõnaselge, tekitab pigem arusaamatusi ning teose autori hinnangul puudub Eestis kehtiva pärimisseaduse abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioonil piisav regulatiivsus, mis toob kaasa antud regulatsiooni liiga laia tõlgendamise, mis omakorda toob kaasa erinevaid probleeme Eesti pärimisõiguses ning antud regulatsiooniga kokku puutuvate isikutele.

Võimalikele tekkinud probleemidele otsib teose autor vastust võrreldes Eestis abikaasade vastastikuse testamendi kohta käivat regulatsiooni Eesti seadustele eeskujuks olnud välisriikide seaduste regulatsioonidega.

Pärimisseaduse eelnõu seletuskirjas on kirjas, et eelnõu väljatöötamisel analüüsis eelnõu välja töötanud töögrupp ka samasuguse õiguskorraga riikide pärimisõiguse regulatsioone ning võrdles neid kehtiva pärimisseaduse lahendustega. Eelkõige võrreldi pärimisseaduse eelnõus Austria, Hollandi, Saksamaa ja Šveitsi pärimisõiguslikke normistikke.³ Antud teose autor kasutab abikaasade vastastikuse testamendi olemuse ja sisu väljatoomisel võrdlusena ka Eestis kehtiva pärimisseaduse väljatöötamisel eeskujuks olnud ning sarnaste lahendustega Saksamaa ja Austria vastavaid pärimisõiguslikke regulatsioone ja nende õigusteaduslikke käsitlusi.

Lisaks kasutab teose autor võrdlemiseks veel ka Eestile lähemalseisvate naaberriikide Läti, Leedu ja Soome pärimisõiguse regulatsioone, et analüüsida kuidas antud instituut on reguleeritud meile lähemal asuvates riikides. Samuti võrdleb teose autor Eesti abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni ka Inglise õiguses kasutusel oleva abikaasade vastastikuse testamendi instituudiga, et leida sarnaseid ja erinevaid jooni kahe riigi regulatsioonide vahel.

Võrdlus teiste riikide abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioonidega annab vastuse muuhulgas ka küsimusele, kas eelpool nimetatud riikides on abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioonid võrreldes Eesti abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooniga paremini või halvemini reguleeritud. Samuti analüüsib teose autor kas abikaasade vastastikuse testamendi instituudiga on mõni abikaasade surma puhuks korralduste tegemise vorm reguleerimata jäetud. Samuti teeb teose autor analüüsi käigus kindlaks millised on erinevate riikide regulatsioonide sarnasused võrreldes Eestiga ning samuti analüüsib ka regulatsioonide erinevusi.

³ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri (56 SE). kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.riigikogu.ee/download/79898f08-a2d8-0c1c-f16e-cc36a89a1392> (26.03.2016)

Magistritöös on uurimisülesandest lähtuvalt kasutatud nii grammatilist, süstemaatilist, ajaloolist kui ka võrdlevat uurimismeetodit.

Magistritöö on üles ehitatud deduktiivsel meetodil ehk kõigepealt käsitleb magistritöö autor abikaasade vastastikuse ja/või ühise testamendi regulatsiooni üldisemas plaanis nii Eesti kui ka teiste riikide õiguses ning seejärel keskendub autor konkreetsemalt abikaasade vastastikuse ja/või ühise testamendi sisule ning siduvusele ning teeb kindlaks kas ja kui siduvad ning sisult erinevad antud testamendid on.

Magistritöös leiavad käsitlemist notarite praktikas üles kerkinud küsimused, mis puudutavad eeskätt puudujääke abikaasade vastastikuse testamendi siduvuse osas. Puudulik on regulatsioon olukorras, kus üleelanud abikaasa on pärast oma partneri surma seotud oma partneri ja enda surma puhuks tehtud korraldusega ning ei saa muuta enda surma puhuks tehtud korraldusi.

Magistritöö autor on käesoleva teose jaotanud neljaks peatükiks.

Esimeses osas analüüsib magistritöö autor abikaasade vastastikuse ja/või ühise testamendi regulatsiooni olemust Eesti ja teiste analüüsi jaoks kasutatavate riikide õiguses.

Esimese osas analüüsib teose autor võrdlusena kasutatavate Euroopa riikide pärimisõiguslikke õigusakte ning õigusaktides abikaasade vastastikuse testamendi iseloomustamiseks kasutatavaid mõisteid ning võrdleb leitud sätteid Eesti vastastikuse testamendi instituudiga, et jõuda selgusele kas Eestis kehtiv abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon on oma olemuselt vastastikune ja/või ühine. Antud osas analüüsin kas Eesti käesolevas pärimisseaduses olev abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon on segu abikaasade vastastikusest testamendist ja abikaasade ühisest testamendist või on tegemist ainult vastastikuse testamendi regulatsiooniga.

Samuti võrdlen kas töös Eesti regulatsiooniga võrdlemise jaoks kasutatavate Euroopa riikide pärimisõiguslike regulatsioonide kohaselt saavad abikaasad oma surma puhuks koos teha ainult vastastikuseid korraldusi või on neile antud ka mingeid muid võimalusi koos oma surma puhuks korraldusi teha. Kui ma jõuan analüüsi käigus tulemusele, et abikaasadele on antud ka mingeid teisi võimalusi koos oma surma puhuks korraldusi teha, siis analüüsin kas sellised korraldused on kajastatud ka Eesti õiguses.

Esimeses osas analüüsib teose autor kuidas abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon on läbi Eesti õigusajaloo kujunenud ning sellisel kujul kehtivasse pärimisseadusesse kirja pandud. Antud peatükis analüüsib teose autor millised abikaasade vastastikuse testamendi

regulatsiooni sätted olid kirjas 1865. aastal Eesti kehtinud Balti Eraseaduses (edaspidi BES). Seejärel võrdleme kuidas muutus abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon pärast Nõukogude okupatsiooni ehk 1. jaanuaril 1941 kui BES asendati Vene NFSV Tsiviilkoodeksiga. Antud osas analüüsib teose autor, kui hästi on BES-i ja Vene NFSV Tsiviilkoodeksi vahepealsel ajal ehk 1940. aastaks välja töötatud Tsiviilseadustiku eelnõus, mida paraku erinevate okupatsioonide vahepeal kehtima ei jõutud panna.

Töö teises osas analüüsib töö autor abikaasade vastastikuse ja/või ühise testamendi sisulist poolt. Antud peatükis analüüsib töö autor, kas antud liiki testament peaks olema tehtud ainult abikaasade vahel või tulenevalt kaasaegsest ühiskonnast võiks olla antud testamenti tegemise õigus antud ka muudes kooseluvormides elavatel isikutel.

Teose autor analüüsib ka abikaasade vastastikuse testamendi grammatilist poolt ehk Eesti pärimisseaduse regulatsioonis olevaid mõisteid. Seega käesolevas osas analüüsin kui vastastikune on pärimisseaduses kirjas olev abikaasade vastastikune testament või kas esineb seal ka mingeid ilminguid, mis annaksid alust arvata, et pigem võiks olla tegemist abikaasade ühise testamendiga. Antud tulemuseni jõuab autor lisaks Eesti regulatsiooni analüüsimise teel ka Eesti regulatsiooni võrdlemise kaudu teiste regulatsioonidega.

Töö kolmas osa keskendub abikaasade vastastikuse testamendi tühistamisega kaasnevale problemaatikale.

Töö antud osas võrdleb töö autor kas ja kuidas abikaasade vastastikune testament muutub hetkel kehtiva pärimisseaduse regulatsiooni järgi tühiseks ning kas Eesti pärimisseaduses olev abikaasade vastastikuse testamendi tühistamise regulatsioon kehtib ka abikaasade ühise testamendi puhul või saab abikaasade ühise testamendi tühistamisel rakendada teisi pärimisseadusest tulenevaid sätteid.

Töö neljas osa keskendub abikaasade vastastikuse testamendi siduvuse problemaatikale ning testamendi avaldamisega kaasnevatele probleemidele. Eelkõige tõusevad probleemid kui abikaasade vastastikuse testamendi teinud üleelanud abikaasa abiellub uuesti, siis tekib olukord, kus üleelanud abikaasa on peale oma eelmise partneri surma seotud oma surma puhuks tehtud korraldustega ega saa enda abikaasade vastastikuse testamendis tehtud korraldusi nii vabalt muuta. Hetkel kehtiva regulatsiooni järgi saab teatud piirides küll üleelanud abikaasale vastastikuses testamendis ette näha ka õiguse oma varem tehtud korraldusi muuta, kuid täielik vabadus ei ole siin võimalik, sest sellisel juhul puuduks ju korralduste vastastikune sõltuvus.

Seega analüüsib antud peatüki raames teose autor olukorda, mille suhtes on antud töö autori arvates soovitatav vastastikust testamenti tehes eriregulatsioon ette näha. Selleks olukorraks oleks üleelanud abikaasa uuesti abiellumise olukord.

Juhul kui käesoleva magistr töö käigus leiab kinnitust, et seadusandluses eksisteerivad puudused või ebatäpsused, siis pakub autor enda poolt probleemidele võimalikke lahendusi ning muuhulgas pakub välja regulatsiooni, mis võiks leevendada ning võib olla isegi kaotada Eesti hetkel kehtivas õiguses olevaid puudujääke.

Töö eesmärgi saavutamiseks on autor analüüsinud nii Eesti õiguskirjandust kui ka erinevate Euroopa riikide abikaasade vastastikuse ja ühise testamendi liikide kohta käivaid kirjalikke allikaid ja pärimisõiguse regulatsioone.

Käesoleva magistr töö autor kasutab erinevate Euroopa riikide pärimisõiguslike ning nendega seonduvate õigusaktide analüüsimisel ja Eesti õigusega võrdlemisel nii kõikide käsitletavate riikide õigusaktide päritolumaa keelseid versioone kui ka autorile kättesaadavaid ja inglise keelde tõlgitud versioone.

Olulisimad allikad mida käesolevas magistr töös kasutatakse on Eesti pärimisseadus, Euroopa pärimismäärus ning samuti on olulisel kohal notarite täiendkoolitusel pakutud materjalid. Samuti kasutab antud töö autor notarite praktika käigus tekkinud probleeme ning üritab neile vastuseid leida ja pakkuda omapoolseid lahendusi.

Samuti on olulisel koha pärimisseaduse ja pärimisseaduse eelnõu seletuskirjad, mille kaudu autor keskendub akti andja tahte, mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisele.

1. Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi olemus ja areng

1.1 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi olemus

Käesolevas osas analüüsib teose autor Saksa, Läti, Leedu, Austria ja Inglise õiguses olevaid abikaasade vastastikuseid testamente, et teha kindlaks kas eeltoodud riikide õiguses eristatakse ühiste ja vastastikuste testamentide regulatsioone ning võrdleb neid regulatsioone Eesti pärimisseaduses sätestatuga, et teha kindlaks kas Eesti õiguses on kirjas abikaasade vastastikune või ühine testamendiliik. Lisaks jõuab teose autor järeldusele selles, kas on vaja eristada abikaasade ühiseid ja vastastikuseid testamente või võivad mõlemad testamendiliigid olla sätestatud ühes lauses nagu see on hetkel kehtivas pärimisseaduses.

Autor on seisukohal, et abikaasade vastastikustes surma puhuks tehtud korraldustes tuleb eristada ühiseid ja vastastikuseid testamendi regulatsioone, kuna juba enda olemuselt on tegemist kahe erineva instituudiga, mis toovad kaasa erinevaid tagajärgi.

Abikaasade vastastikuse testamendi definitsiooni leiame Eestis kehtiva PärS § 89 lõikest 1, mille kohaselt abikaasade vastastikune testament on testament, mille abikaasad teevad ühiselt ning milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks või teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi. Antud sätet tõlgendades saab teha järelduse, et antud sättest tulenevalt on abikaasadel võimalik oma surma puhuks ühiselt teha kolm erinevat korraldust. Esiteks abikaasade ühine vastastikune testament, mille abikaasad teevad ühiselt ja milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks. Teiseks selline testament, mille abikaasad teevad küll ühiselt, kuid teineteist pärijaks ei nimeta, vaid teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi, mida võiks nimetada kui abikaasade ühine mittevastastikune testament. Kolmandaks võib eeltoodute kõrvale nimetada ka testamendi, milles abikaasad teevad ühiselt ning nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ja teevad oma surma puhuks muid kas vastastikuseid või mittevastastikuseid korraldusi, mida võiks nimetada kui abikaasade ühine ja vastastikune testament.

Abikaasade ühise vastastikuse testamendi regulatsioon on välja toodud PärS § 89 lõige 1 esimese lause esimeses pooles ning kõlab selliselt, et „*abikaasade vastastikune testament on testament, mille abikaasad teevad ühiselt ning milles nad nimetavad teineteist pärijaks*“⁴. PärS § 89 lõige 2 kohaselt abikaasade vastastikuses testamendis sõltub ühe abikaasa tehtud korralduse kehtivus teise abikaasa tehtud korralduse kehtivusest, kui võib eeldada, et ühe

⁴ Pärimisseadus. - RT I 2008, 7, 52 ... RT I, 10.03.2016, 16

abikaasa korraldust ei oleks tehtud teise abikaasa korralduseta. Kui abikaasad on teinud vastastikku teineteise kasuks korraldusi või määranud, kellele läheb üle üleelanud abikaasa pärand või muu vastastikuse testamendi alusel saadu, eeldatakse, et korraldust ei oleks tehtud teise abikaasa korralduseta

PärS § 89 esimene ja teine lõige koosmõjus tähendavad seda, et abikaasad võivad teha ühise või vastastikuse või ühise ja vastastikuse testamendi selliselt, et nende poolt tehtud korraldused on omavahel kehtivuslikus seoses. Samas võivad nad teha ka korraldusi, mis ei ole kehtivuslikus seoses. Kui nad aga sõnaselgelt ei pane kirja, kas nende korraldused või millised korraldused just on kehtivuslikus seoses, siis annab lõige kaks tõlgendusreegli, mille kohaselt eeldatakse kehtivuslikku seost kolmel juhul:

- 1) Kui abikaasad on teinud korraldusi teineteise kasuks või
- 2) Kui nad on määranud, kellele läheb üle üleelanud abikaasa pärand, mis on vastastikuse testamendi alusel saadud või
- 3) Kui nad on määranud, kellele läheb üle üleelanud abikaasa surma korral muu vara, mille üleelanud abikaasa vastastikuse testamendi alusel saanud on.

Seega on Eestis kehtivas pärimisseaduse ühes lauses kirjas oma olemuselt kolme liiki abikaasade vastastikuseid korralduste tüüpe ning teatud vastastikuse testamendi korral on testamendi korralduste sisu kehtivuslikus seoses või kehtivusliku seost eeldatakse.

Saksa tsiviilseadustiku *Bürgerliches Gesetzbuch*⁵’i (edaspidi BGB) pärimisõiguslike korralduste alt leiame abikaasade ühise testamendi instituudi, mis teeb vahet abikaasade ühistel testamentidel ning abikaasade vastastikustel korraldustel.

BGB kohaselt on vastastikused (korrespondeerivad) korraldused sellised, mille puhul võib eeldada, et ühe abikaasa korraldust ei oleks tehtud ilma teise abikaasa korralduseta. Seega on korraldused omavahel seotud, kuid seaduses on teise abikaasa usalduse kaitseks ette nähtud võimalus kohaldada pärandajale korralduste tegemise suhtes piiranguid.⁶ Selline vastastikune korralduste siduvus on sätestatud ka PärS § 89 lõikes 2.

Saksa õiguse kohaselt võivad vastastikusteks korraldusteks olla üksnes pärija nimetamine, annaku määramine, mitte aga muud korraldused. Abikaasadele on jäetud vabad käed määrata,

⁵ Bürgerliches Gesetzbuch, kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (04.04.2016)

⁶ Brox. H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lehekülj 102, äärenumber 192

kas ja millises ulatuses peavad korraldused olema vastastikused.⁷ Seaduse järgi eeldatakse Saksa õiguses korralduste vastastikust sõltuvust järgnevatel juhtudel:

- 1) Abikaasad määravad testamendis üksteisele vastastikku midagi, mis ei pea olema vastastikku pärijaks nimetamine-, piisab ka näiteks ühe abikaasa pärijaks nimetamisest ning teise abikaasa kasuks annaku määramisest.
- 2) Üks abikaasa määrab midagi testamendiga teisele abikaasale ja viimane määrab testamendiga juhuks, kui ta elab abikaasast kauem, midagi kolmandale isikule, kes on esimesena nimetatud abikaasa sugulane või muu lähedane isik.
- 3) Abikaasad võivad määrata, et korraldusega on seotud vaid üks neist.⁸

Eesti kehtiv pärimisseadus ei erista sõnaselgelt nii detailselt abikaasade vastastikuseid korraldusi nagu seda teeb Saksa õigus. Eelnevalt analüüsisides PärS § 89 lõiget 2 leidsime, et abikaasad võivad teha ühise või vastastikuse või ühise ja vastastikuse testamendi selliselt, et nende poolt tehtud korraldused on omavahel kehtivuslikus seoses. Samas võivad nad teha ka korraldusi, mis ei ole kehtivuslikus seoses. Kui nad aga sõnaselgelt ei pane kirja, kas nende korraldused või millised korraldused just on kehtivuslikus seoses, siis annab lõige kaks tõlgendusreegli, mille kohaselt eeldatakse kehtivuslikku seost. Seega on Saksa ja Eesti regulatsioonid antud osas sarnased.

Samas on nii Eesti kui ka Saksa seadusandluses ühisosa – mõlemas on abikaasade poolt tehtud vastastikused korraldused reguleeritud ning kummagi riigi seadusandlus seab abikaasade vastastikused korraldused teineteisest vastastikku sõltuvaks ehk ühe abikaasa korraldused ei saa kehtida ning neid ei oleks tehtud ilma teise abikaasa korralduseta. Samas lubab Eestis kehtiv õigus teha abikaasadel surma puhuks ka muid korraldusi, mille jaoks näeb Saksa õigus ette eraldiseisva ja seaduses eraldi välja toodud ühise testamendi regulatsiooni.

Inglise õiguses kasutatakse vastastikuseid korraldusi sisaldava testamendi tähistamiseks sõna „*Mutual will*“ ehk „vastastikune testament“ ning „*joint will*“ ehk ühine testament. „*Mutual will*“ testamentideks nimetatakse testamente milles kaks abikaasat, kes testamendid teevad panevad testamendis paika järgnevad tingimused: Esiteks pannakse kirja isik, kes pärib vara kui üleelanud abikaasa sureb ning teiseks seotakse korraldused vastastikku kehtivaks ning

⁷ Brox. H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lehekülj 102, äärenumber 192

⁸ Brox. H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lehekülj 103, äärenumber 192

testamenti pannakse kirja siduvusklausel, mille kohaselt kumbki pool ei muuda enda testamenti.⁹

Antud testamendiliigi all mõeldakse testamente, milles abikaasad määravad teineteist pärijaks ning kui üks pärandaja sureb enne teist, siis üleelanud pärandaja on seotud antud testamendis kirjas olevate korraldustega ning ei saa neid ühepoolset muuta.¹⁰ Sellist tüüpi testamentidel on ka seaduslik jõud lisaks nii-öelda traditsioonilise testamendile. Mõlemad testamendid sisaldavad kokkulepet, et kumbki pärandaja ei tee teise abikaasa surma korral testamendis muudatusi ning seetõttu on üleelanud vastastikune pärandaja seotud esmase/originaalse kokkuleppega ja ei saa enda testamenti muuta.¹¹ Inimesed valivad sellist tüüpi testamente eelkõige, et luua mingisugune kaitse. Üheks kaitse loomise olukorraks võib olla näiteks olukord, kus naisel on varasematest abieludest lapsi ning naine soovib kindlustada, et osa varast läheb ka tema teistele lastele pärast mõlema pärandaja surma. ilma vastastikuste testamentide vastastikuse siduvuse loomuseta vastavas testamendis ei piiraks miski üleelanud abikaasal varem surnud abikaasa korraldusi muutmast, et pärast üleelanud abikaasa surma saaksid vara pärida ka üleelanud abikaasa lapsed varasematest abieludest.¹² Selline kaitset pakkuv võimalus on antud Eesti pärimisseaduse kohaselt ka meie abikaasadele. Paikneb antud säte PärS § 90 lõikes 1 ning antud sätte kohaselt võivad abikaasad vastastikusel testamendis määrata kellele läheb üleelanud abikaasa surma korral tema vara üle. Antud sättes on kitsendus, mis lubab sellist korraldust teha jällegi ainult testamendi puhul, milles abikaasad on teineteist vastastikku pärijaks nimetanud.

Inglise õigus tunneb veel ühendatud, ühend- või ühistestamenti, mille tähistamiseks kasutatakse mõistet *Joint Wills*.¹³ Antud testamendiliigi all mõeldakse testamenti, mis on tehtud kahe isiku poolt ning milles sisalduvad mõlema isiku vastastikused korraldused. Oma sisult on tegemist ühe dokumendiga, milles on kirjas isikute vastastikku siduvad korraldused.

⁹ Rothera & Dawson, MIRROR WILLS OR MUTUAL WILLS? Arvutivõrgust kättesaadav <http://www.rotheradowson.co.uk/Userfiles/factsheets%20may%202012/Guide%2012%20Mirror%20wills%20and%20mutual%20wills.pdf> (15.04.2016)

¹⁰ HG.org Legal Resources. "Types of wills and testaments". Kättesaadav arvutivõrgust <https://www.hg.org/will-and-testament.html> (12.03.2016)

¹¹ HG.org Legal Resources. "Types of wills and testaments". Kättesaadav arvutivõrgust <https://www.hg.org/will-and-testament.html> (12.03.2016)

¹² HG.org Legal Resources. "Types of wills and testaments". Kättesaadav arvutivõrgust <https://www.hg.org/will-and-testament.html> (12.03.2016)

¹³ EKI otsingumootor <http://www.eki.ee/dict/ies/index.cgi?Q=joint&F=M&C06=et>

Joint will on seega üks testament, mille kaks inimest valmistavad ette koos ning milles igaüks jätab enda vara teisele. Kui üks testaator sureb, siis üleelanud abikaasa ei saa muuta *joint will* testamenti, kuna antud testamendiliik on oma sisult siduv. Mõned *Joint Will*'id sisaldavad endas tingimusi või klausleid selle kohta kuidas vara jagatakse muuhulgas ka üleelanud abikaasa surma korral. Paarid, kes on otsustanud *joint will* 'i kasuks puutuvad tihti kokku probleemidega, mis on eelkõige seotud ühiste testamentide muutmisega.¹⁴ Nagu teose autor eelneval analüüsis on ka Eesti õiguses tegemist ühise vastastikuse testamendiga, milles olevad korraldused on siduvad ning mille teinud isikud ei saa neid korraldusi ühepoolset muuta vaid peavad selle jaoks pöörduma notari poole.

Austria õiguses reguleerib pärimisõigusega seonduvaid küsimusi Austria tsiviilseadustik *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* (edaspidi ABGB). ABGB §-st 1248 leiame sätte „*Wechselseitige Testamente*“ kohta. Antud sätte kohaselt „*Den Ehegatten ist gestattet, in einem und dem nähmlichen Testamente sich gegenseitig, oder auch andere Personen als Erben einzusetzen. Auch ein solches Testament ist widerruflich; es kann aber aus der Widerrufung des einen Theiles auf die Widerrufung des andern Theiles nicht geschlossen werden (583)*“.¹⁵

Antud sätte võiks tõlkes omandada sellise tähenduse – kahekülgsed (kahe isiku poolt koos tehtavad) testamendid, „§ 1248. Abikaasadel on lubatud ühes ja samas testamendis üksteist vastastikku, aga ka teisi isikuid pärijateks nimetada. Ka selline testament on tühistatav (muudetav), aga seda ei saa tühistada (muuta) ilma teise poole teadmata“.

Märkusena olgu lisatud, et abikaasadega on võrdsustatud Austria õiguses ka registreeritud kooselupartnerid. Registreeritud partnerlust on võimalik sõlmida vaid samast soost isikute vahel.¹⁶

ABGB viitab §-s 1248 veel ABGB §-le 583, mille kohaselt „*In der Regel gilt ein und derselbe Aufsatz nur für Einen Erblasser. Die Ausnahme in Rücksicht der Ehegatten ist in dem Hauptstücke von den Ehe-Pacten enthalten*“.¹⁷

¹⁴ HG.org Legal Resources. “Types of wills and testaments”. Kättesaadav arvutivõrgust <https://www.hg.org/will-and-testament.html> (12.03.2016)

¹⁵ Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, kättesaadav arvutivõrgust, aadressil <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (26.03.2016).

¹⁶ Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Pärimine-Austria. 29/09/2015- Arvutivõrgust kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-at-et.do?member=1 (25.04.2016)

¹⁷ Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, arvutivõrgust kättesaadav, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (26.03.2016)

Tõlkides võiks eeltoodud säte omandada sellise kuju „Reeglina kehtib üks ja seesama peatükk (artikkel) ainult ühe pärandaja kohta. Abikaasasid käsitlev erand sisaldub abielulepinguid käsitlevas peatükis“.

Seega seob ka Austria õigus abikaasade vastastikuse testamendi kui sellise sõltuvaks teise abikaasa korraldustest. Samuti on Austria õiguses lisatingimus, mille kohaselt ei saa antud testamendist loobuda ilma sellest teisele poolele teatamata, sarnane on ka Eestis kehtiv regulatsioon, mille kohaselt tuleb kasutada testamendi tühistamiseks ja muutmiseks notari abi.

Kui sõna *wechselseitig* eesti keelde tõlkides omandas tähenduse „kahekülgsed“, siis kui tõlkida sõna *wechselseitig* inglise keelde, saame vasteks „*mutual*“ ehk vastastikune¹⁸. Austria õigusest leiame sarnaseid jooneid Eesti pärimisseaduses oleva abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooniga. Võib öelda, et Eesti pärimisseaduses oleva abikaasade vastastikuse testamendi, milles abikaasad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks või nimetavad kolmanda isiku kellele läheb üleelanud abikaasa surma korral kogu vara üle, vastab „*mutual will*“ testamendiliigile, samas ei saa Austria õiguse järgi teha antud vastastikuse testamendi raames abikaasade surma puhuks muid korraldusi nagu see on selliselt sätestatud Eesti kehtivas pärimisseaduses.

Läti õigusest leiame samuti abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni. Paikneb antud regulatsioon LATVIJAS REPUBLIKAS CIVILLIKUMS’i¹⁹ ehk Läti Vabariigi tsiviilseadustikus. Abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon on kirjas antud seadustiku teises osas (läti keeles *OTRĀ DAŅĀ*), mis kannab pealkirja *Mantojuma tiesības* ehk eesti keelde tõlgituna – pärimisõigus.

Abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon on kirjas antud osa kaheteistkümnendas peatükis ning algab sättega 604.

Läti tsiviilseadustiku sätte 604 kohaselt eristatakse kahte vastastikuse testamenti liiki vastastikune (läti keeles *korrespektīvu*) ja ühine (läti keeles *savstarpēju*).

Kui vaadata Läti tsiviilseadustiku inglise keelset tõlget, siis *testamentu korrespektīvu* võrdsustatakse Läti tsiviilseadustiku inglise keelses tõlkes terminiga *mutual will*²⁰.

Läti tsiviilseadustiku sätte 604 teises pooles toodud erandi kohaselt tähistatakse terminiga *mutual will* ehk vastastikune testament ka sellist juhtu kui vastastikuses testamendis ühe

¹⁸ Tõlkemootor „Linguee dictionary“. 2016. Arvutivõrgust kättesaadav <http://www.linguee.com/english-german/translation/mutual.html> (12.04.2016)

¹⁹ Latvijas Republikas Civillikums, arvutivõrgust kättesaadav, <http://m.likumi.lv/doc.php?id=225418>

²⁰ Läti Tsiviilkoodeksi ingliskeelne tõlge, arvutivõrgust kättesaadav, <http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/LV/publikacijas/civillikums.pdf>

inimese nimetamine pärijaks on toimunud tingimusel, et ka teise inimese nimetamine on tehtud ja kehtiv selliselt, et ühe inimese pärijaks nimetamine on sõltuvuslikus seoses teise pärija nimetamisest, siis sellise testamendi iseloomustamiseks kasutatakse mõistet *mutual will* ehk siis vastastikune testament ehk Läti õiguse kohaselt mõistet *testamentu korrespektīvu*²¹. *Mutual will*, nagu jõudsimme järeldusele analüüsid Inglise ja Austria õigust, vastaks oma olemuselt Eesti pärimisõiguses olevale vastele - vastastikusele testamendile.

Latvijas Republikas Civilikums 'i sätte 605 järgi loetakse ühist vastastikust testamenti (*reciprocal will*) vastastikuste testamentide (*mutual will*) hulka kuuluvaks kui pärandajad on sõnaselgelt testamendis sellist taht selgelt väljendanud või kui see on ilmne või ilmneb testamendi asjaoludest. Sama sätte kohaselt peetakse ühist vastastikust testamenti (*reciprocal will*) vastastikuseks kui seal testamendis on määratud kolmas isik, kellele läheb pärandvara pärast üleelanud abikaasa surma üle (pärandub). Kui on tekkinud kahtlused, kellele peaks pärandvara üle minema, siis määratakse abikaasade vastastikune testament jällegi ühiseks testamendiks.

Abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni leiame veel ka Leedu õigusest. Abikaasade vastastikune testament on kirja pandud *Lietuvos Republikos civilinis kodeksas*²² ehk Leedu tsiviilkoodeksis. Abikaasade vastastikune regulatsioon on antud õigusakti viiendas raamatus, mis kannab pärimisõiguse pealkirja. Abikaasade vastastikune regulatsioon algab artikliga 5.43 ning kannab pealkirja „*SKYRIUS BENDRASIS SUTUOKTINIŲ TESTAMENTAS*“²³, mis tõlkes tähendab „jaotus abikaasade testamentidest“ või üldised abieluasjade testamendid.

Leedu tsiviilkoodeksi inglisekeelne tõlge annab hoopis parema ülevaate ning selle kohaselt käsitleb antud peatükk „*mutual will of spouses*“²⁴, mis tõlkides eesti keelde omandaks abikaasade ühise tahte tähenduse.

Leedu tsiviilkoodeksi artiklis (leedu keeles *straipsnis*) 5.43 on kirjas „*Bendrojo sutuoktinių testamento samprata*“, mis tähendab, et artiklis on abikaasade testamendi regulatsioon.

²¹ Latvijas Republikas Civilikums, arvutivõrgust kättesaadav,

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN018388.pdf>

²² Lietuvos Republikos civilinis kodeksas, arvutivõrgust kättesaadav, <http://www.civiliniskodeksas.lt/>

²³ LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIS KODEKSAS, arvutivõrgust kättesaadav:

<http://www.civiliniskodeksas.lt/>

²⁴ Leedu Tsiviilkoodeksi inglisekeelne tõlge, arvutivõrgust kättesaadav:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245495

Antud artikli kohaselt nimetavad abikaasad oma ühise testamendiga teineteist üksteise pärijaks ning pärast ühe abikaasa surma pärib üleelanud abikaasa kogu surnud abikaasa vara (sealhulgas ka abikaasade eluajal omandatud ühisvara), välja arvatud kohustusliku pärimisõigusliku sundosa, mille kohta käib Leedu tsiviilseaduse artikkel 5.20.

Leedu tsiviilseadustiku artikkel 5.45 sätestab abikaasade ühise testamendi sisu. Artikli 5.45 sätte 1 järgi tagab testamentaarse korraldusega kumbki abikaasadest kogu tema varale kuuluva õiguste ja vara üleandmise teisele abikaasale. Artikli 5.45 sätte 2 lisab, et testamenti võib määrata õigusjärglase, kes pärib üleelanud abikaasa surma korral kogu tema vara. Artikli 5.45 sätte nr 3 alusel võib testament sisaldada endas ka klauslit/varutingimust endale jäetud varalist õigust kummagi abikaasa eraldiseisvast varast kui ka üleelanud abikaasa ühisest varast ehk erisättega võib üks abikaasa jätta endale lahusvara. Artikli 5.45 sätte nr 4 alusel võivad abikaasad pärandada nende kogu vara või osa enda varast ühiskondlikult kasulikult õilsatel eesmärkidel või siis heategevuseks. Sellist testamendist tulenevat juhust võib täita ühe abikaasa eraldiseisvast varast pärast tema surma või abikaasade ühisest varast pärast üleelanud abikaasa surma.²⁵ Ka Eesti õiguses on lubatud abikaasadel oma surma puhuks teha vastastikuseid testamente, milles abikaasad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ja teevad oma surma puhuks muid korraldusi nagu eelnevalt analüüsisime võiks selle nimetuseks olla ühine ja vastastikune testament, samas Eestis hetkel kehtiva regulatsiooni kohaselt antud varianti sõnaselgelt välja toodud ei ole siis PärS § 89 lõige 1 oma tõlgendamisel sellise võimaluse annab.

Kõikides siamaani analüüsitud õiguskordades on reguleeritud vastastikused testamentaarsed korraldused. Üldjoontes lubavad analüüsitud riikide õigused teha vastastikuseid testamente, milles abikaasad või ametlikus kooselus elavad isikud nimetavad teineteist vastastikku pärijaks, vastastikuses testamentides saavad abikaasad või ametlikus kooselus elavad isikud määrata kolmanda isiku, kellele läheb üleelanud abikaasa surma korral vara üle.

Eesti õiguse kohaselt saavad abikaasad teha ka ühise mittevastastikuse testamendi. Abikaasade ühise mittevastastikuse testamendi leiame PärS § 89 lõige 1 esimese lause teisest poolest ning selle kohaselt „*abikaasade vastastikune testament on testament, mille abikaasad teevad ühiselt ning milles nad teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi*“. Antud testamendi näol on tegemist testamendiga, mille abikaasad teevad küll ühiselt, kuid teineteist pärijaks ei nimeta, vaid teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi.

²⁵ Leedu Tsiviilkoodeksi inglisekeelne tõlge, arvutivõrgust kättesaadav: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245495

PärS § 89 lõikest 1 saame lisaks eeltoodule veel ka kolmanda testamendiliigi, mille kohaselt saavad abikaasad tehtud testamendi, milles abikaasad teevad ühiselt ning nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ja teevad oma surma puhuks muid kas vastastikuseid või mittevastastikuseid korraldusi, mida võiks nimetada kui abikaasade ühine ja vastastikune testament.

Selliseid abikaasade ühiseid ja oma olemuselt mittevastastikku siduvaid korraldusi tuntaks ka Inglise õiguses ning Inglise õiguse kohaselt tähistatakse vastastikuseid korraldusi sisaldavat testamenti kui „*reciprocal will*“. Õiguskirjanduses kasutatakse antud testamendiliigi tähistamiseks ka sõna „*mirror will*“ kui nõ „peegeldav testament“.²⁶ Olgugi, et antud testamendiliigi tõlge on kui „vastastikune testament“, siis oma olemuselt on „*reciprocal will*“ kui nii-öelda ühine testament.

Reciprocal will 'i võiks välja tuua kui kahe isiku, tavaliselt abikaasade või tsiviilpartnerite poolt tehtud testamente, milles nad teevad oma surma puhuks korraldusi ning pärandavad enda surma korral kogu vara teisele abikaasale. Oma sisult on tegemist kahe eraldiseisva dokumendiga, millel on täpselt sama või peaaegu sama sisu ning mõlemad eraldiseisvad dokumendid on põimitud ühte notariaalselt tõestatud dokumenti.²⁷ Seega võrreldes Inglise õiguses olevat mõistet „*reciprocal will*“, saame teha järelduse, et tegemist on abikaasade ühise testamendi liigiga.

Reciprocal wills ehk *mirror wills* pakuvad abikaasadele või tsiviilpartneritele, kes on määranud enda surma korral pärijaks enda abikaasa või tsiviilpartneri ning kelle surma korral antakse vara üle üleelanud abikaasale ning kuhu on kirja pandud ka kasusaajad juhul kui mõlemal pärandajal õnnestub surra samaaegselt. Antud testamendiliik annab paaridele võimaluse teha identsed pärandused peamistele kasusaajatele ning pakkudes samas vabadust ja paindlikust teha antud testamendis omal soovil kerget muudatusi. Samuti on tavaks saanud, et *reciprocal wills*'is kasutavad paarid, kellel on ühised lapsed, ka klausleid erijuhtude jaoks. Need klauslid on kirjas erinevalt, aga sisu on neil on umbes järgnev: „*Kogu minu vara jääb minu surma korral minu abikaasale, kui ta elab minust kauem kui 30 päeva, vastasel juhul pärivad minu vara minu lapsed*“.²⁸ Samas on antud testamendi tegemisel ka oht, et üleelanud abikaasa pärijad jäävad üldse päritavast varast ilma kui see vara üleelanud

²⁶ HG.org Legal Resources. “Types of wills and testaments”. Kättesaadav arvutivõrgust <https://www.hg.org/will-and-testament.html> (12.03.2016)

²⁷ HG.org Legal Resources. “Types of wills and testaments”. Kättesaadav arvutivõrgust <https://www.hg.org/will-and-testament.html> (12.03.2016)

²⁸ HG.org Legal Resources. “Types of wills and testaments”. Kättesaadav arvutivõrgust <https://www.hg.org/will-and-testament.htm> I (12.03.2016)

abikaasa poolt ära kasutatakse.²⁹ Inglise õiguses olev mõiste „reciprocal will“ seob seega endas abikaasade ühise testamendi ideed, mille kohaselt asjaolu, et abikaasad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks, ei seo neid korraldusi vastastikku ning seega saavad abikaasad neid korraldusi iseseisvalt muuta. Eesti õiguse kohaselt saavad abikaasad teha sarnaseid testamente, milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ja teevad ka oma surma puhuks muid korraldusi.

Kui vaadata Eestis kehtiva pärimisseaduse inglise keelset tõlget, siis Eesti pärimisseaduse inglise keelse tõlke kohaselt loetakse PärS § 89 lõikes 1 sätestatud kui „*A reciprocal will of spouses is a will made mutually by the spouses in which they reciprocally nominate one another as his or her successor or make other dispositions of the estate in the event of his or her death*“³⁰. Seega on Eesti abikaasade vastastikune testament oma inglisekeelse tõlke kohaselt kui *reciprocal will*, ehk kui vaadata Inglise õiguses olevat sõnastust, on *reciprocal will* testament, mida peaksid abikaasad saama oma olemuselt muuta ning mida ei loeta oma olemuselt nii siduvaks. Kui vaadata eelnevat analüüsi, siis teose autor leidis, et Eestis kehtiv regulatsioon oma olemuselt vastaks hoopis „mutual will“ testamendi tingimustele. Autori arvates oleks Eesti pärimisseaduse inglisekeelses tõlkes parem ja vahest ka täpsem kasutada mõistet „*mutual will*“ kui vastastikune ja/või ühine ja vastastikune testament.

Eelnevalt tuvastasin, et abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon on kirjas Läti Vabariigi tsiviilseadustikus teise osa kaheteistkümnendas peatükis ning algab sättega 604.

Samuti sain eelnevalt teada, et Läti tsiviilseadustiku sätte 604 kohaselt eristatakse kahte vastastikuse testamenti liiki vastastikune (läti keeles *korrespektīvu*) ja ühine (läti keeles *savstarpēju*).

Kui vaadata Läti tsiviilseadustiku inglise keelset tõlget, siis *testamentu savstarpēju* võrdsustatakse inglise keelses tõlkes väljendiga *reciprocal will*³¹. Analoogselt Inglise õiguses kasutatava mõistega on ka Läti õiguses *reciprocal will* 'le vastav regulatsioon oma olemuselt vabam ja ei seo abikaasade vastastikuseid korraldusi korrespektiivselt.

Korrespektiivse seotud vastastikuse sisuga testamente nimetatakse läti tsiviilseadustiku kohaselt *korrespektīvu*, nagu analüüsis antud teose autor eespool. Läti tsiviilseadustiku

²⁹ Rothera & Dawson, MIRROR WILLS OR MUTUAL WILLS? Arvutivõrgust kättesaadav <http://www.rotheradowson.co.uk/Userfiles/factsheets%20may%202012/Guide%2012%20Mirror%20wills%20and%20mutual%20wills.pdf> (15.04.2016)

³⁰ Pärimisõiguse inglise keelne tõlge. Law of Succession Act. RT I 2008, 7, 52. Translation published: 28.03.2016

³¹ Läti Tsiviilkoodeksi inglisekeelne tõlge, arvutivõrgust kättesaadav, <http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/LV/publikacijas/civillikums.pdf>

artikkel 604 kohaselt tähendab *testamentu savstarpēju* sellist testamenti, milles kaks või enam inimest, ühes testamendi vormis vastastikku nimetavad teineteist üksteise pärijaks.

Muidugi annab Läti tsiviilseadustik sätte 605 kohaselt võimaluse ka *reciprocal will* liiki testamenti nimetada *mutual will* aga seda ainult tingimusel kui pooled on testamendis tehtud korralduste kohaselt sellist vastastikku siduvust soovinud. Seega läti õiguse kohaselt nimetatakse mitteühist (ühist abikaasade korralduste vastastikkuse mõttes) vastastikust testamenti *reciprocal will*. Ka Eesti õigus annab abikaasadele võimaluse teha vastastikuseid korraldusi, mille kohaselt abikaasad saavad teineteist nimetada vastastikku pärijateks, aga sellise testamendiliigi iseloomustamiseks kasutaks teose autor mõistet *mutual will*.

Saksa õiguse pärimisõiguslike korralduste alt leiame ka abikaasade ühise testamendi instituudi. Saksa õigus lähtub abikaasade ühisest testamendist kui mitme isiku ühiselt otsustatud testamendikorralduste kokkuvõttest.

Saksa õiguse ja eelkõige BGB järgi on ühine testament mitme isiku ühiselt otsustatud testamendikorralduste kokkuvõte. Ühise testamendi saavad kehtiva Saksa õiguse järgi teha üksnes abikaasad³² ja *Lebenspartnerschaftsgesetz*³³ (edaspidi *LPartG*) § 10 lg 4 alusel samasoolised ühises kooselus elavad isikud.

BGB alajaotuse kolmanda peatüki kaheksanda jao pealkirjaks on ühine testament, mille vaste saksa keelses õigusterminoloogias on *gemeinschaftliches testament*.

Saksa õigus, erinevalt Eestis kehtivast pärimisõigusest, eristab järgnevaid ühiseid testamendi liike:

- a) *Testamenta correspectiva* all mõistetakse abikaasade ühist testamenti, milles ühe abikaasa korralduste kehtivus sõltub teise abikaasa korralduste kehtivusest (*vastastikku sõltuvad ehk vastastikused dokumendid*). Ühe abikaasa korraldused kehtivad ja kaotavad kehtivuse koos teise abikaasa korraldustega. Siinjuures on otsustav, kas abikaasad on sellist sõltuvust soovinud.
- b) *Testamenta reciproca* on ühine *vastastikune testament*, milles abikaasad määravad teineteisele vastastikku midagi või määrab üks abikaasa teist arvestades midagi kolmandale isikule. Selles testamendis on korraldused omavahel seotud, ilma et neid oleks soovitud teha vastastikuste korraldustena.

³² Brox. H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lehekülj 94.

³³ *Lebenspartnerschaftsgesetz*, kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.gesetze-im-internet.de/lpartg/BJNR026610001.html> (17.04.2016).

c) *Testamenta mere simulantea* on abikaasade korraldusi koondav üldine testament, mis ei ole tehtud teineteise suhtes ning mis ei ole ka vastastikused. Selle testamendiliigi puhul kasutavad abikaasad üksnes vormieelist.³⁴

Kui võrdleme Eesti PärS-i §-s 89 lõikes 1 olevat instituuti abikaasade vastastikusest testamendist siis näeme, et Eesti PärS-i §-s 89 lõikes 1 olevast ühest lausest saame tõlgendamise teel sarnased testamendi instituudid, nagu selliselt on neid käsitletud eeltoodud Saksa õiguses ning H. Broxi poolt.

Võrreldes Saksa õigust Eesti pärimisseaduses kehtivaga, saab öelda, et Eesti PärS § 89 lg 1 teise lausesse lisatud väljend „või teevad oma surma puhuks muid korraldusi“, mis tegelikkuses tähendab hoopis teist testamendiliiki ja mis võrreldes eeltoodud Saksas kehtiva õigusega omandaks *testamenta mere simulantea* õigusjõu ehk kui abikaasad teeksid enda surma puhuks muid korraldusi, oleks selle näol tegemist ühise testamendiga, mis koondaks abikaasade korraldused ühte üldisesse testamendi, mis ei ole tehtud teineteise kasuks ning mis ei pea olema ka vastastikuse sisuga.

Veelgi enam, H. Brox leiab, et puhtalt juba asjaolu, et abikaasad valivad viimase tahte kirjapanemiseks notariaalse testamendi vormi, siis avaldub ainult testamendi ühine tegemine juba selles, et testamendi koostamiseks tehakse ühine toiming³⁵. Käesoleva magistritöö autor nõustub H. Broxi seisukohaga ja sellisel seisukohal on ka Eesti pärimisseadus, mille kohaselt abikaasad teevad vastastikuse testamendi ühiselt. Seega eeldab juba abikaasade sellise testamendi, milles nad teineteist vastastikku pärijaks ei nimeta ehk ühise testamendi, tegemise otsustamine, et abikaasad on ühiselt jõudnud kokkuleppele ning otsustanud antud testamendivormi kasuks.

Samas on Eesti õiguses võrreldes Saksa õigusega ka sarnaseid jooni. Nimelt hetkel kehtiva PärS § 90 lõikes 1 sätestatu näol on tegemist nn. Berliini testamendi regulatsiooniga.³⁶

Antud sätte järgi võivad abikaasad abikaasade vastastikuses testamendis, millega nad on teineteist vastastikku ainupärijaks nimetanud, määrata, kellele läheb üleelanud abikaasa pärand üle tema surma korral.³⁷ Ka Saksa õiguses esineb nn Berliini testamendi instituut.

Berliini testamendi all mõistetakse H. Broxi järgi samuti ühist testamendi, milles abikaasad nimetavad kauem elava abikaasa pärijateks vastastikku teineteise ja kolmanda isiku (enamasti

³⁴ Brox. H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lehekülj 98, ääremärkus 186.

³⁵ Brox. H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lehekülj 94.

³⁶ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri (56 SE). kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.riigikogu.ee/download/79898f08-a2d8-0c1c-f16e-cc36a89a1392> (26.03.2016)

³⁷ Pärimisseadus. - RT I 2008, 7, 52 ... RT I, 10.03.2016, 16

lapsed).³⁸ Saksamaal on hinnangute järgi umbes 80% abikaasade testamentidest tehtud just selliselt.³⁹ Berliini testament on reguleeritud ka Eestis ning leiame selle PärS § 90. Selle kohaselt on mõlema riigi seadusandlused sarnased, et Berliini testament on mõlemas eraldi reguleeritud.

Soome tsiviilkoodeksist leiame ainult ühe sätte abikaasade vastastikuse testamendi kohta ning see on kirjas *Perintökaari 40/1965* 's ehk soome pärimisseadustikus 40/1965 ning asub see antud seadustiku 10. peatüki §-s 7⁴⁰.

Ühist testamenti nimetatakse Soomes *keskinäinen omistusoikeustestamenti* (tõlkes: vastastikune omanditestament)⁴¹, mis oma olemuselt vastab inglise keelsele mõistele *reciprocal (will) ownership*.

Oma olemuselt on *keskinäinen omistusoikeustestamenti* tehtud abikaasade vahel ning milles mõlemad abikaasad kuulutavad, et üleelanud abikaasa saab täieliku omandiõiguse esimesena surnud abikaasa vara üle ja kui mõlemad abikaasad on surnud, siis jaotatakse vara nende otseste või muude olemasolevate pärijate vahel kooskõlas sobiliku sättega Soome pärimisseadustikust.

Abikaasa võib vabalt valitseda enda ja surnud abikaasa korralduste üle vastastikuses testamendis, aga korralduste valitsemisel peab silmas pidama, et kui pärandajal on otseseid järglasi (Soome keeles *rintaperillinen*) nagu lapsed või lapselapsed, siis nii-öelda kohustuslikku osa pärandaja varast (Soome keeles *oikeus lakiosaan*, mis tõenäoliselt tähendaks eesti mõistes sundosa) valitseda, käsutada ja kasutada ei tohi. See tähendab, et otsesed pärijad, kes oma olemasolu tõttu on õigustatud saama pärandvarast sundosa mis oma suuruselt võrdub ühe kolmandikuga koguvarast, on õigustatud seda saama isegi juhul kui testamendis on kirja pandud teisiti. Loomulikult peab seadusjärgne pärija sõnaselgelt ise endale taotlema antud sundosa⁴². Seega ka Soomes kehtiva õiguse kohaselt tähendab *reciprocal will* abikaasade sellist ühist testamenti, milles abikaasad ei ole oma korraldustega nii tihedalt seotud ning milles nad ei pea teineteist vastastikku pärijaks nimetama. Eestis hetkel kehtiva õiguse kohaselt abikaasad ei pea samuti teineteist vastastikku pärijaks nimetama, küll aga ei ole abikaasad vabad testamendikorraldusi muutma kuna hetkel kehtiva

³⁸ Brox. H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lehekülj 102, äärenumber 192

³⁹ Mahhov, Ivo. Kuidas märkida testamenti mitmekordne pärimine? Maaleht, 09.03.2015. Arvutivõrgust kättesaadav <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/kuidas-markida-testamenti-mitmekordne-parimine?id=70936951> (23.03.2016).

⁴⁰ Soome pärimisseadustik, arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1965/en19650040.pdf>

⁴¹ Eesti-Soome sõnaraamat, arvutivõrgust kättesaadav: <http://eesti.suomisanakirja.fi/eesti-soome>

⁴² MK Law Asianajotoimisto. Drawing up a will in Finland. 18.12.2012. arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.mklaw.fi/en/news/drawing-up-a-will-in-finland> (16.03.2016).

regulatsiooni järgi saavad abikaasad korraldusi muuta ainult teise poole nõusolekul ning notariaalselt tõestatud vormis.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et Eesti PärS § 89 lõikes 1 olevat ühte lauset tõlgendades saab teha järelduse, et sinna on kirja pandud kolm erinevat võimalust abikaasadel oma surma puhuks ühiselt korraldusi teha. Esiteks abikaasade ühine vastastikune testament, mille abikaasad teevad ühiselt ja milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks. Teiseks selline testament, mille abikaasad teevad küll ühiselt, kuid teineteist pärijaks ei nimeta, vaid teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi, mida võiks nimetada kui abikaasade ühine mittevastastikune testament. Kolmandaks võib eeltoodute kõrvale nimetada ka testamendi, milles abikaasad teevad ühiselt ning nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ja teevad oma surma puhuks muid kas vastastikuseid või mittevastastikuseid korraldusi, mida võiks nimetada kui abikaasade ühine ja vastastikune testament.

Teose autor jõudis, analüüsidest Eesti õigust ning võrreldes seda Saksa, Austria, Läti, Leedu, Inglismaa ja Soome õigusega, järeldusele, et kõigis eeltoodud riikides on eraldi kirja pandud abikaasade sellised korraldused, milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ning nende korralduste sisu ei sõltu teise abikaasa korraldustest ning mida abikaasad saavad muuta vabamalt ning teiseks on eraldi reguleeritud sellised korraldused, milles abikaasad nimetavad teineteist vastastikku pärijateks ning need korraldused on oma sisult vastastikku siduvad. Mõlema testamendiliigi kohta kasutatakse samuti erinevaid mõisteid – *reciprocal will*, mis oma olemuselt on siis vastastikuste korralduste vabam vorm, mille sisu ei ole vastastikku siduv abikaasade vahel ja *mutual will*, mis tähendab abikaasade ühiseid korraldusi, milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ning mis on ka vastastikku siduvad.

Eesti hetkel kehtiv regulatsioon kannab inglisekeelses variandis tähistusena mõistet *reciprocal will* aga teose autori hinnangul võiks olla antud regulatsiooni mõiste *mutual will*, kuna Eesti õiguses mõeldakse rangelt ning notariaalselt tõestatud abikaasade vastastikuse testamendi vormi, mitte aga vabamat testamendi vormi.

Autori hinnangul võiks Eestis kehtivas regulatsioonis toodud ühe lause asemel olla välja toodud kolm erinevat varianti abikaasade ühiseid vastastikuseid korraldusi:

- 1) Abikaasade ühine vastastikune testament, mille abikaasad teevad ühiselt ja milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks. Antud testament peab olema tehtud notariaalselt tõestatud vormis ja muutmine peab toimuma samuti notariaalselt tõestatud vormis ja teisele poolele teatamise teel. Sellist varianti on kasutatud kõigi eeltoodud analüüsis kasutatud riikide õiguskordades.

- 2) Testament, mille abikaasad teevad küll ühiselt, kuid teineteist pärijaks ei nimeta, vaid teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi, mida võiks nimetada kui abikaasade ühine mittevastastikune testament. Antud testamendi tegemine võiks olla vormivabam ning selle vormile võiks kohaldada üksiktestamendi kohta käivaid testamendivorme.
- 3) Testament, milles abikaasad teevad ühiselt ning nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ja teevad oma surma puhuks muid kas vastastikuseid või mittevastastikuseid korraldusi, mida võiks nimetada kui abikaasade ühine ja vastastikune testament. Selline variant on lubatud ka kõigi eeltoodud riikide õiguskordades.

Oma olemuselt on PärS § 89 lõikesse 1 kirja pandud nii vastastikuste kui ühiste testamendi tegemise võimalusi, mida eeltoodud riikide pärimisõiguslike korraldusi analüüsid reeglina hoitakse lahus.

Eeltoodud testamendi tegemise võimalusi on analüüsitud riikide õiguskordades mainitud, eraldi välja toodud ja eraldi reguleeritud, mida ei saa aga analüüsi põhjal öelda Eesti õiguse kohta. Vähemalt ei leidnud teose autor, et ühegi analüüsitud riigi pärimisseaduses on kasutatud mitme erineva testamendiliigi tähistamiseks ühte lauset või sätet nagu seda on kasutatud Eesti õiguses. Autori arvates võiks Eesti pärimisseadusesse sisse tuua eraldi sätteid, mis reguleeriks samamoodi eraldi ühiseid vastastikuseid, ühiseid mittevastastikuseid ja ühiseid ja vastastikuseid testamente nagu need on reguleeritud analüüsitud õiguskordades.

Samuti on autor seisukohal, et Eesti pärimisseaduse inglise keelses tõlkes võiks asendada kasutusel oleva väljendi „*reciprocal will*“ väljendiga „*mutual will*“, mis annaks täpsemalt edasi hetkel Eesti pärimisseaduses oleva abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni sisu.

1.2 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi areng Eesti õiguses

Abikaasade vastastikune testament oli tuntud juba Balti Eraseaduses (lühendatult: BES, Balti eraseadustik saksa keeles *Liv-, Est- und Curländisches Privatrecht*). BES oli Balti provintσιαalõiguse kolmas jagu, mis kehtestati 1865. aastal. BES tundis tavalist vastastikuse testamendi instituuti, mis tähendas, et antud testamendi tegijad ei pidanud olema omavahel abielus, vastav vastastikuse testamendi instituut oli leitav BES-i §-des 2409-2420. Siinkohal tuleb märkida, et taolisena on antud instituut üle võetud ka Läti kehtivasse pärimisõigusesse, kus on 1937. aastal vastu võetud ning 1992. aastal taasjõustatud tsiviilseadustiku kohaselt võimalik vastastikuseid testamente teha kõigil testeerimisvõimalistel isikutel.⁴³ Kuna käesoleval ajal on raskendatud BES-i kättesaamine ning BES-i ei ole tõlgitud ka eesti keelde ei saa magistritöö autor analüüsida BES - is olevaid konkreetseid sätteid abikaasade vastastikuste testamentide kohta. Samas saab magistritöö autor teha järelduse, et BES-is olev regulatsioon võimaldas antud testamendiliiki kasutada kõikidel isikutel, kes ei pidanud olema omavahel abielus. Ka magistritöö autor on seisukohal, et hetkel Eestis kehtiva pärimisseaduse abikaasade vastastikuse regulatsiooni tingimus, mille kohaselt antud testamenti võivad teha ainult abikaasad on aegunud ning antud ring peaks olema BES-i eeskujul muudetud laiemaks.

BES-i kehtivuse ajal hakati Eesti Vabariigi Riigivolikogu erikomisjoni poolt välja töötama Eesti enda tsiviilseadustiku. Tsiviilseadustiku väljatöötamine päädis 12.märts 1940 aastal valminud tsiviilseadustiku eelnõuga (edaspidi TsSE). Abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon oli kirja pandud TsSE 9. jaotises, alapealkirjaga „*Vastastikused testamendid*“. Vastastikuse testamendi regulatsioon sisaldus TsSE §-es 730 – 737⁴⁴.

TsSE § 730 järgi nimetatakse „vastastikuseks testamendiks“ ühist testamenti, milles kaks isikut nimetavad teineteist vastastikku pärijaiks. Niisuguses testamendis on ühe pärija nimetamise kehtivus tingitud teise pärija nimetamise kehtivusest. Vastastikuses testamendis võib määrata, kellele läheb üle mõlema testaatori pärand üleelanud testaatori surma korral.

Nii on see kirjas ka Eestis tänapäeval kehtivas PärS § 89 lõikes 1. Samas ei olnud TsSE-s vastastikuse testamendi teinud isikutele antud võimalust sellise testamendiliigi kasuks otsustamise korral oma surma puhuks teha muid korraldusi nagu see on lubatud hetkel kehtivas pärimisseaduses.

⁴³ Liin, U., Nagel, U. Abikaasade vastastikusest testamendist. – *Juridica*, I/2001, lk 2.

⁴⁴ Eesti Vabariigi Tsiviilseadustiku eelnõu. EV Riigivolikogu erikomisjoni 12.03.1940.a. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://dspace.ut.ee/handle/10062/26808> (18.03.2016)

Oma surma puhuks muude korralduste tegemise võimalus on abikaasadele antud hetkel kehtiva PärS § 89 lõige 1 esimese lause teises pooles ning seega on PärS-is olev võimalus oma surma puhuks vastastikuses testamendis korralduste tegemiseks laiem.

TsSE § 731 kitsendas eeltoodud testamendi tegijate ringi ning piiras selle tegemise võimalust abikaasadele. Samuti sisaldasid TsSE-s ka sätted vastastikuse testamendi muutmisele - TsSE § 732 järgi võis vastastikust testamenti kumbki testaator ühepoolset ära muuta ning muutmisega kaotas testament kehtivuse ka teise testaatori kohta. Hetkel kehtiva PärS-i kohaselt võivad abikaasad samamoodi testamendi ühepoolset ära muuta, aga sellest tulenevalt tekib kohustus sellest notariaalselt tõestatud vormis teisele testamendi poolele teada anda.

Eeltoodud TsSE-s olev säte on antud magistritöö autori arvates väga hästi sõnastatud ning kattub magistritöö eelmises osas toodud Austria õiguses kirjas olevate sätetega ehk TsSE abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni sättes olev sõnastus kehtib ainult abikaasade vastastikuse testamendi kohta ning TsSE-s ei ole antud abikaasadele võimalusi oma surma puhuks teha muid korraldusi nagu see on käesoleval ajal Eesti pärimisseaduses olev ebamäärane regulatsioon, mille kohaselt abikaasade vastastikune testament on testament, mille „*abikaasad teevad ühiselt ning milles nad teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi*“

TsSE § 733 järgi oli vastastikune testament tühine, kui testaatorite abielu on tühine või lõpeb enne ühe testaatori surma, samuti võib vastastikust testamenti tühistada, kui üks testaator enne oma surma oli õigustatud tõstma ja on tõstnud teise testaatori süü pärast abielu tühistamise või lahutuse hagi. Antud säte on hetkel kehtivas PärS-is kirja pandud teisiti. Käesolevas PärS-is on reguleeritud abikaasade vastastikuse testamendi tühistamine ja kehtetus eraldi. Tollane TsSE kohaselt sai testamendi tühistada kui üks testamendi teinud abikaasa on alustanud teise abikaasa süü pärast abielulahutuse protsessi. Hetkel kehtivas PärS-is on antud säte reguleeritud selliselt, et abielu lahutamise, lahutamise kohtuliku protsessi alustamise või nõusoleku andmisega lahutamise läbiviimiseks muutub abikaasade vastastikune testament tühiseks (PärS § 94).

TsSE § 734 järgi võib ühe testaatori surma korral üleelanud testaator enne pärandi vastuvõtmist loobuda pärimisest vastastikuse testamendi järgi. Selliselt toimides kaotab vastastikune testament kehtivuse. Analoogse sätte leiame ka hetkel kehtivast PärS-ist, mille kohaselt abikaasa saab endapoolse testamendiga korralduse tühistada kui ta loobub pärandist (PärS § 93 lg 2).

TsSE § 735 järgi võis vastastikuses testamendis määrata ka kolmanda isiku, kellele üleelanud testaatori surma korral läheb mõlema testaatori pärand üle, siis ei ole üleelanud testaatoril, kui ta pärandi on vastu võtnud, õigust seda määrangut muuta ega oma surma korraks teissuguseid korraldusi teha, vaid nii tema enese kui ka surnud testaatori pärand läheb üle sellele kolmandale isikule kui tema pärijale. Tegemist on nn „Berliini testamendiga“, mis on reguleeritud hetkel kehtiva PärS-i §-s 90, mis annab analoogse võimaluse abikaasadele määrata testamendis kolmas isik, kellele läheb päritav vara üleelanud abikaasa surma korral.

TsSE § 736 järgi juhul, kui vastastikuses testamendis ei ole määratud, kas vara peab üle minema kolmandale isikule testamendi tegemise või üleelanud testaatori surma aegses koosseisus, siis tuleb eeldada viimast.

TsSE § 737 sätestab, et kui vastastikuses testamendis on testaatorite poolt määratud ühised legaadid mõlema pärandist, siis kuuluvad need täitmisele alles pärast üleelanud testaatori surma, olgu siis et testamendis on määratud teisiti. Kui aga iga testaator eraldi on määranud legaadid omaenese varast, siis tuleb need lugeda iseseisvaiks legaatideks. Niisugusel korral on üleelanud testaator kohustatud täitma varem surnud testaatori poolt määratud legaadid.

Legaat tähendab juriidiliselt pärandaja testamentaarset korraldust, millega jäeti pärijale täita mingi kohustus (annak) ühe või mitme isiku kasuks (kasu saav isik on legataar); rahasumma või ese, mille saab legataar annaku korras.⁴⁵

Hetkel kehtivas PärS-is on analoogsed annaku regulatsioonid sätestatud §-s 91 ja §-s 92. Kusjuures § 91 reguleerib abikaasade vastastikuses testamendis olevat ühist annakut ja § 92 reguleerib abikaasade vastastikuses testamendis olevat iseseisvat annakut ning on samasuguse regulatsiooniga nagu TsSE-s.

1940. aastaks välja töötatud TsSE-d ei jõutud seoses Vene okupatsiooniga kehtima panna ning 1. jaanuaril 1941 asendati Eestis selle ajani kehtinud BES Vene NFSV Tsiviilkoodeksiga ning kohaldati Vene NFSV eeskirju.⁴⁶

BES taasjõustati järgnenud Saksa okupatsiooni ajal ent kaotas lõplikult kehtivuse uue Nõukogude okupatsiooni ajal kehtinud nõukogude õiguse poolt.

1965. aasta 1. jaanuaril jõustus Vene NFSV Tsiviilkoodeks. Antud koodeksis reguleeris pärimisõigust tsiviilkoodeksi VII osa ja paragrahvid 531-565.

⁴⁵ Eesti Entsüklopeedia. 2006. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/legaat2> (25.04.2016)

⁴⁶ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 17. aprilli 1996. a. määrus. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12985494> (29.04.2016)

Vene NFSV Tsiviilkoodeksi § 531 lg 1 järgi toimub pärimine ainult seaduse ja testamendi järgi. Sama sätte teine lõige lisab, et pärimine seaduse järgi leiab aset, kui ja kuivõrd seda ei ole testamendiga muudetud.⁴⁷ Tsiviilkoodeksi VII osast ei leia me ühtegi sätet, mis reguleeriks abikaasade vastastikust testamendi kui sellist. Eeltoodu kinnitab asjaolu, et nõukogude õiguse kohaselt oli testamendi tegemine nii rangelt isiklik toiming, et üheskoos tehtud testament loeti kehtetuteks.⁴⁸ Hetkel kehtivas pärimisseaduses testamendi tegemine enam nii rangelt isiklik toiming ei ole ning PärS § 89 alusel saavad abikaasad teha abikaasade vastastikuse testamendi ning nimetada selles teineteist vastastikku pärijaks või teha oma surma puhuks muid korraldusi.

Abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni leiame jällegi 15.05.1996 vastu võetud ning osaliselt 16. 06. 1996 ja täielikult 01.01.1997 jõustunud pärimisseadusest (edaspidi Eelmine pärimisseadus).

Eelmine pärimisseaduse redaktsioon kehtis kuni 01.01.2009 ning asendus pärast seda hetkel kehtiva pärimisseadusega.

Abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon oli alates 15.05.1996 – 01.01.2009 kehtinud redaktsiooni kirja pandud seaduse 10. jaosse ning seda reguleerisid §-d 87 – 92.

PärS § 87 andis abikaasade vastastikuse testamendi mõiste ning selle kohaselt oli abikaasade vastastikune testament abikaasade ühine testament, milles abikaasad nimetavad teineteise vastastikku oma pärijaks⁴⁹. PärS § 87 järgi sõltus abikaasade vastastikuses testamendis ühe abikaasa pärijaks nimetamise kehtivus teise abikaasa pärijaks nimetamise kehtivusest ning abikaasade vastastikune testament tehakse notariaalselt tõestatud vormis.⁵⁰ Eeltoodud säte on sarnane 1940. a TsSE-s oleva sättega. Antud pärimisseaduse redaktsioonis tunnistati abikaasade vastastikuseks testamendiks ühist testamenti, milles abikaasad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks. Hetkel Eestis kehtiv pärimisseadus lubab abikaasadel teha ka mitmeid sisult erinevaid korraldusi ning igal antud juhul ei pea ka abikaasad nendes testamendivormides teineteist vastastikku pärijaks nimetama. Hetkel kehtiva pärimisseaduse eelnõu väljatöötanud rühm võttis regulatsiooni väljatöötamisel eeskujul muuhulgas ka Saksa õigusest.⁵¹ Seega saab öelda, et hetkel kehtiva pärimisseaduse regulatsiooni on oluliselt muudetud just Saksa õiguse eeskujul ja sellega on see paljuski 1940 aasta eelnõust hoopiski kaugenenu.

⁴⁷ Eesti NSV Tsiviilkoodeks, kommenteeritud väljaanne, kirjastus „Eesti raamat“, Tallinn 1969.

⁴⁸ U. Liin, Pärimisõigus. Ilo. Tallinn 2005., lk 72.

⁴⁹ Pärimisseadus - RT I 1996, 38, 752, jõustumine 01.01.1997.

⁵⁰ Pärimisseadus - RT I 1996, 38, 752, jõustumine 01.01.1997.

⁵¹ Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri (56 SE). kättesaadav arvutivõrgust:

<http://www.riigikogu.ee/download/79898f08-a2d8-0c1c-f16e-cc36a89a1392> (26.03.2016)

Eelmise PärS § 88 lubas abikaasade vastastikuses testamendis määrata kolmanda isiku, kellele läheb üleelanud abikaasa pärand üle tema surma korral. Hetkel kehtivas pärimisseaduses võivad abikaasad teha vastastikuse testamendi kolmanda isiku kasuks ainult sellises testamendis, millega nad on teineteist vastastikku ainupärijaks nimetanud.

Suurimad muudatused kahe redaktsiooni vahel ongi seotud sellega, et hetkel kehtivas redaktsioonis on kõiki regulatsioonid nimetatud korraldusi - ühise ja eraldi annaku määramist, kolmanda isiku järelpärijaks nimetamist lubatud teha ainult abikaasade vastastikuses testamendis, milles abikaasad on nimetanud teineteist ainupärijaks.

Analüüsi käigus jõudis teose autor järeldusele, et Eestis hetkel kehtivas pärimisseaduses olevas abikaasade vastastikuse testamendi sätetes on sätteid, mis kattuvad nii TsSE-kui ka eelmise pärimisseadusega. Samas on hetkel kehtivas pärimisseaduses abikaasade vastastikuse testamendi sätted muutunud ning antud muudatused näitavad, et hetkel kehtiv pärimisseadus on kaugenenud TsSE-st ja eelmisena kehtinud pärimisseadusest ning sätteid on üle võetud Saksa õigusest.

2. Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi sisu

2.1 Abikaasade ühise testamendi sisu

Abikaasade vastastikuse testamendi mõiste seletuse annab meile PärS-i 10. jaotises olev § 89 lg 1, mille kohaselt „*Abikaasade vastastikune testament on testament, mille abikaasad teevad ühiselt ning milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks või teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi.*“

Esmalt alustab teose autor sellest, et sellist surma puhuks ühisel nõul korralduste tegemise võimalust saavad Eesti õiguse kohaselt kasutada vaid ametlikus abielus olevad isikud, kelle sõlmitud abielu peab olema ka seaduslik⁵².

Asjaolu, et abikaasade vastastikuse testamendi võivad teha ainult abikaasad oli selliselt sätestatud juba 1940. aasta Tsiviilseadustiku eelnõu 9. jaotise §-s 731⁵³. Antud eelnõu sätteid analüüsisin magistritöö peatükis 1.2. Abikaasade vahelise testamendi tegemise piirang võeti 1940. aasta TsSE-se, kust ta jõudis käesoleval ajal Eestis kehtivasse pärimisseadusesse Saksa *BGB* eeskujul⁵⁴.

Esmalt tuleb analüüsida, mida tähendab abikaasade vastastikuse testamendi tegemise eeldus – kehtiv abielu.

Kehtiva perekonnaseaduse (edaspidi PKS) järgi on abielu sõlmimise eelduseks kahe eri soost isiku tahteavaldus, mille sisuks on tahe omavahel abiellu astuda. Veelgi täpsemalt abielu sõlmimise eeldused ja tingimused on sätestatud PKS⁵⁵ 1. peatükis, mille § 1 p 1 ütleb, et abielu sõlmitakse mehe ja naise vahel, välistades seega abikaasade vastastikuse testamendi tegemine teiste inimlike kooseluvormide korral. Abielu sõlmimisega hakkavad kehtima abielu õiguslikud tagajärjed sellest sõltumata, kas neid kõiki üksikuna on tahetud või mitte.⁵⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seaduse tehinguid puudutavad sätted abielu sõlmimisele ei rakendu, kuigi abielu eraõiguslikus mõttes käsitatakse õiguskirjanduses kui isikuõiguslikku lepingut.⁵⁷

Antud teose autor leiab, et 76 aastaga on ühiskond muutunud ning inimeste vahelised suhted ja kooselud muutunud keerukamaks ning saavutanud uued vormid. Autori hinnangul võiks

⁵² E. Hindpere. Pärimine. Pärandaja, testament ja pärijad ehk mis saab peale surma? Kinnisvarakool. Tallinn 2015 lk 64.

⁵³ Eesti Vabariigi Tsiviilseadustiku eelnõu. EV Riigivolikogu erikomisjoni 12.03.1940.a. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://dspace.ut.ee/handle/10062/26808> (18.03.2016)

⁵⁴ Liin.U., Nagel, U., Abikaasade vastastikusest testamendist.- JURIDICA I/2001, lk 36.

⁵⁵ Perekonnaseadus. - RT I 2009, 60, 395. Arvutivõrgust kättesaadav <https://www.riigiteataja.ee/akt/127062012012?leiaKehtiv>

⁵⁶ D. Schwab, Familienrecht neu bearbeitete Auflage 2015, äärenr 54.

⁵⁷ D. Schwab Familienrecht neu bearbeitete Auflage 2015, äärenr 54.

tänapäeval abikaasade vastastikust testamenti teha ka muudes kooseluvormides elavad isikud, nagu see oli näiteks kunagi kehtinud BES-is.

Statistikaameti hinnangul sõlmiti 2014. aastal Eestis 6220 abielu.⁵⁸ Meeste ja naiste keskmine vanus esmaabiellumisel oli Eestis 2013. aastal vastavalt 31,3 ja 28,8 aastat ja see on tõusvas trendis nii meeste kui ka naiste puhul. Esmaabiellumise iga on meestel ootuspäraselt kõrgem ning meeste ja naiste esmaabiellumise vanusevahe ei ole aastatel 2000–2013 statistiliselt oluliselt muutunud, püsites vahemikus 2,5–3 aastat.⁵⁹ Samade Statistikaameti andmete järgi lahutati Eestis 2014. aastal 3218 abielu ehk tuhande samal aastal sõlmitud abielu kohta lahutati 517 abielu. Abielulahutuste arv oli Eestis aastatel 2000–2010 langustrendis, kuid 2011. aastast on trend kergelt kasvav. Abielulahutuste arv tuhande samal aastal sõlmitud abielu kohta oli aastatel 2000–2007 languses. Järgmistel aastatel on kõikumised olnud märgatavad, kuid väga suure üldistusena võiks rääkida ehk isegi mõningasest stabiilsusest.

Tuleb siiski märkida, et sisuliselt iseloomustab abielude registreerimise ja lahutamise statistika kooselude sõlmimist ja püsimist üsna halvasti – üha rohkem kooselusid jääb ametliku kinnituseeta.⁶⁰ Eelnevalt välja toodud Statistikaameti uuring kinnitab, et abielude sõlmimise tendents statistiliselt ilmutab häid märke aga reaalselt elavad inimesed kaasajal hoopis teistes vabaabielu kooseluvormides. Näiteks võib kooseluvormidest eristada seaduslikus abielus inimesi, kes elavad kooseluse seadusliku abikaasaga; inimesi, kes on seaduslikus abielus aga elab koos vabaabielupartneriga ning inimesi, kes on seaduslikus abielus, kuid elab partnerita.⁶¹ Käesolevast käsitlustest jätab autor välja muud kooseluvormid nagu lesed, lahutatud inimesed ja inimesed, kelle seaduslik perekonnaseis on teadmata, kui isikud, keda käesolev abikaasade vastastikuse testamendi instituut ei puuduta.

Ühiskonna kiires tempos muutumist kinnitab ja iseloomustab ka näiteks 09.10.2014 vastu võetud kooseluseaduse (edaspidi KooS) näol. KooS⁶² § 1 lubab kooselu lepingu sõlmida kahel füüsilisel isikul kui ühe nende elukoht on Eestis.

KooS § 7 lg 1 sätestab, et kooselulepingu sõlmimisega kohustuvad kooselulepingu sõlminud pooled (edaspidi registreeritud elukaaslased) teineteist vastastikku toetama ja ülal pidama. Registreeritud elukaaslastel on teineteise suhtes võrdsed õigused ja kohustused. Nad

⁵⁸ M. Servinski, Abielud, lahutused ja elussünd Eestis, arvutivõrgust kättesaadav:

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriages_and_births_in_Estonia/et (09.03.2016)

⁵⁹ M. Servinski, Abielud, lahutused ja elussünd Eestis, arvutivõrgust kättesaadav:

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriages_and_births_in_Estonia/et (09.03.2016)

⁶⁰ M. Servinski, Abielud, lahutused ja elussünd Eestis, arvutivõrgust kättesaadav:

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriages_and_births_in_Estonia/et (09.03.2016)

⁶¹ Rahva ja eluruumide loendus 2011: VABAABIELU POPULAARSUS KASVAB, arvutivõrgust kättesaadav:

http://www.stat.ee/65349&parent_id=32784 (24.03.2016).

⁶² Kooseluseadus. - RT I, 16.10.2014.... RT I, 16.10.2014

korraldavad kooselu ühiselt, pidades silmas teineteise heaolu ning vastutades teineteise ees kooseluga seotud kohustuste täitmise eest.

Kui võrrelda KooS § 7 lg-t 1 PKS § 15 lg 1-ga, mille kohaselt abiellumisega alustavad mees ja naine abielulist kooselu, mis kohustab neid vastastikuseks lugupidamiseks ja toetuseks. Abikaasadel on teineteise ja perekonna suhtes võrdsed õigused ja kohustused. Nad korraldavad ühiselt oma abielulise kooselu ja perekonna vajaduste rahuldamise, pidades silmas teineteise ja laste heaolu ning vastutades teineteise ees abieluga seotud kohustuste täitmise eest.

Eeltoodud sätted on sarnased ning nende kohaselt kohustuvad kõik isikud teineteist vastastikku toetama ning ülal pidama. Samuti annavad mõlemad sätted isikutele võrdsed õigused ja kohustused ning muuhulgas võimaldavad sõlmida erinevaid lepinguid. Seega ei näe antud teose autor ühtegi põhjust, miks peaks olema abikaasade vastastikuse testamendi tegemine olema ainult abikaasade privileeg, kui tänapäevane muutuv ühiskond taunib järjest erinevamaid kooseluvorme. Kindlasti ei saa seadusandja ette näha kõiki võimalikke kooseluvorme ning seadust selle järgi kohandada, kuid antud sätet võiks muuta, et antud vormis saaksid testamenti teha ka näiteks seaduse alusel kooselus elavad inimesed, kuna kooselu instituut on analoogne abielu instituudiga.

Saksamaa Liitvabariik on alates 01.08.2001 andnud abikaasade ühise testamendi tegemise õigus ka isikutele, kes on elukaaslased ja kes ei ole abielus.⁶³ Antud säte on sisse viidud Saksa *Lebenspartnerschaftsgesetz* 'i (edaspidi *LPartG*). *LPartG*⁶⁴ võiks eesti keelde tõlkimisel omandada samasooliste registreeritud partnerluse seaduse tähenduse.

Konkreetne säte, mis annab Saksa õiguse kohaselt samasoolistele õiguse teha abikaasade vastastikust testamenti on kirja pandud *LPartG* § 10 lõikes 4.

Antud säte on kirjas järgnevalt: „*Lebenspartner können ein gemeinschaftliches Testament errichten. Die §§ 2266 bis 2272 des Bürgerlichen Gesetzbuchs gelten entsprechend*“. Antud sätte tõlkimisel võiksime saada sellise tulemuse, et isikute kooselu ametlik registreerimine (perekonnaseisumetis) annab neile muuhulgas ka § 10 lg 4 järgi õiguse teha ühise testamendi, mille sätted on Saksa Tsiviilseadustiku §-des 2266 ja 2272.

Seega on KooS analoogne *LPartG*-ga, kuid KooSist me ei leia ühtegi sätet, mis lubaks kooselavatel isikel otsustada abikaasade vastastikuse testamendiliigi tegemise kasuks.

⁶³ H. Brox. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lehekülj 93.

⁶⁴ *Lebenspartnerschaftsgesetz*, kättesaadav arvutivõrgust, aadressil <https://www.gesetze-im-internet.de/lpartg/BJNR026610001.html> (17.04.2016).

Käesoleva teose autor leiab, et kaasaja muutavas ühiskonnas võiks abikaasade ühist ja abikaasade vastastikust testamenti teha ka ametlikus registreeritud kooselus elavad isikud, millist võimalust pakutakse mh ka Austria ja Saksa õiguses.

Tõenäoliselt võiksid seadusandjad lähtuda KooS-ist ning PärS-i sisse viia muudatused, et abikaasade vastastikuse testamendi saaksid teha ka registreeritud kooselus elavad inimesed juhul, kui nad seda soovivad. Analüüsides nii Saksa, Austria kui ka Eesti siseriiklike õigusakte autor mingeid takistusi antud testamendi liigi teistes inimeste vahelistes kooseluvormides tegemiseks teose autor ei näe.

Kui tulla tagasi abikaasade ühise testamendi juurde, mida kehtiva pärimisseaduse (vastu võetud 17.01.2008) kohaselt nimetatakse eelmise pärimisseaduse (PärS 1996) eeskujul abikaasade vastastikuseks testamendiks⁶⁵, siis saame öelda, et abikaasade vastastikune testament ei ole iseenesest õiguslikus mõttes midagi muud, kui kahe omavahel ametlikus abielus oleva isiku poolt ühisel nõul ja reeglina ka üheskoos tehtavad ühepoolsed tahteavaldused ehk testamendid, mis tuleb Eesti õiguse kohaselt vormistada notariaalselt tõestatud vormis.

Tuleb meeles pidada ja eristada, et käesoleva peatüki alguses välja toodud PärS-i §-s 89 oleval sättel on mitu erinevat poolt, mis õiguslikkus mõttes toovad teose autori hinnangul endaga kaasa erinevaid sisulisi, vormilisi ja õiguslikke tagajärgi.

Käesoleval kohal tekibki probleem – hetkel kehtivas pärimisseaduses olev abikaasade vastastikune regulatsioon on sõnastatud selliselt, et kõiki §-es 90-91 olevaid variante saavad abikaasad teha abikaasade vastastikuse testamendi puhul, milles abikaasad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks.

Seaduses on autori hinnangul jäetud reguleerimata olukorrad testamendiliikide kohta, milles abikaasad teevad enda surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi ja mida tuleks käsitleda kui abikaasade ühist mittevastastikust testamenti. Samuti on reguleerimata jäetud olukord, milles abikaasad nimetavad testamendis teineteist vastastikku pärijaks ning teevad oma surma puhuks ka muid korraldusi.

Antud teose autor leiab, et kõik hetkel kehtiva PärS-i 10. jaotises olevad sätted käivad eelkõige PärS § 89 lõikes 1 oleva lause esimese poole ehk olukorra kohta, kus abikaasad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ehk abikaasa vastastikuste testamentide kohta.

⁶⁵ Pärimisseadus. - RT I, 17.01.2008, 7, 52... RT I, 10.03.2016, 16.

Võib öelda, et kehtiva PärS-i 10. jaotises olevad sätted ei tee terminoloogilist vahet abikaasade ühise testamendi ja abikaasade vastastikuse testamendi vahel vaid kehtivad mõlemale täies ulatuses.

PärS § 89 lõike 1 teise poole järgi on abikaasade vastastikune testament „*testament, mille abikaasad teevad ühiselt ning milles nad teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi*“.

Teisisõnu tähendab teose autori jaoks eeltoodud säte seda, et selle järgi sisaldab vastastikune testament abikaasade ühiselt tehtud korraldusi, mis ei pea olema vastastikuses sõltuvad ehk korrespektiivsed.

Antud sätet võib tõlgendada kui abikaasade kahte ühepoolset tehingut, mille aluseks on ühine tahe ning see tahe on suunatud põhimõtteliselt ühise eesmärgi saavutamisele – teha oma surma puhuks korraldusi.

Seega antud sätte teise poole järgi on abikaasade vastastikuse testamendi näol tegemist kummagi abikaasa eraldiseisva üksiktestamendiga, mis on kirja pandud ühte notariaalselt tõestatud testamenti.

Eeltoodust lähtudes saame öelda, et selle näol võib olla tegemist abikaasade ühise mittevastastikuse testamendiga, mille puhul on tegemist kahe inimese kummagi eraldiseisva ühepoolse tahteavalduse ehk testamendiga, mis on vormi poolest omavahel seotud, asjaolu, kas need testamendid on sõnastuslikult omavahel läbi põimunud või mitte, ei oma tähtsust.

Käesoleva teose autor vaatab eeltoodud vastastikuse testamendi liiki kui abikaasade ühist mittevastastikust testamenti kuna selliselt tehtud testamentidel puudub testamentide vaheline siduvus ning antud säte annab laiendava tõlgenduse testamentidele, mis tähendab, et abikaasad võivad kirjutada ühte dokumenti kaks erinevat testamenti ning abikaasad ei pea nimetama teineteist vastastikku pärijaks.

Seega ühiselt tehtud vastastikused testamendid, kus abikaasad teevad testamendis vastastikuseid korraldusi, kuid teineteist ainupärijaks ei nimeta ja millist testamenti võimaldab teha PärS § 89 lg 1. Seega sisuliselt on PärS § 89 lg 1 oleva lause teise poole mõttes tegemist vaid ühiste, mitte aga sisult vastastikuste testamentidega. Ühise testamendi mõiste on avatud ka Euroopa Pärimismääruses nr 650/2012, mille artikkel 3 alapunktis 1c on kirjas „ühine

testament“⁶⁶. Euroopa Pärismääruse järgi on ühine testament kahe või enama isiku testament, mis on koostatud ühe dokumendina.

Seega ei sea Euroopa Pärismäärus ühisele testamendile kindlaid tingimusi selle tegijate ringi ega konkreetse tegemise vormi kohta nagu seda teeb Eesti kehtiv pärimisseadus.

Kõik Eesti PärS § 89 lõikes 1 nimetatud testamendid tuleb PärS § 89 lõige 3 järgi teha notariaalselt tõestatud vormis. Käesoleva töö autor leiab, et selline pärimisseadusesse sisse kirjutatud kindel vorm piirab abikaasade ühise ja mittevastastikuse testamendi poolte privaatautonomia ja testeerimisvabaduse põhimõtteid.

Eraõiguses kehtib privaatautonomia põhimõte, mille kohaselt üksikisik võib oma õigussuhteid ise vabalt kujundada niivõrd, kui ta sellega ei satu vastuollu õiguskorra poolt seatud reeglite või teiste isikute õigustega. See põhimõte leiab kajastamist ka pärimisõiguses, väljendudes esmajoones ühelt poolt testeerimisvabaduses ja teiselt poolt võimaluses pärandist või annakust soovi korral loobuda.⁶⁷ Kui abikaasad teevad ühiselt vastastikuse testamendi, milles nad teineteist pärijaks ei nimeta vaid teevad oma surma puhuks muid korraldusi ning kuna eelnevalt jõudis töö autor järeldusele, et antud testamendivormi näol on tegemist abikaasade kahe üksiktestamendiga, mis on kirja pandud ühte dokumenti, siis üksiktestamentide tegemise võimalusi on kehtivas pärimisseaduses kirjas mitmeid ning hetkel kirjas olev abikaasade vahelise ühise vastastikuse testamendi notariaalse tegemise nõue piirab testeerimisvabaduse põhimõtet.

Eesti PärS § 20 järgi võib testaator teha notariaalse või koduse testamendi. Notariaalne testament võib olla notariaalselt tõestatud või notari hoiule antud testament. Kodune testament võib olla tunnistajate juuresolekul alla kirjutatud või omakäeliselt kirjutatud tekst. Seega antud sätte järgi on abikaasade ühist testamenti teha soovivatel isikutel neli erinevat võimalust enda tahte kirjapanemiseks.

Kui võrrelda Saksamaa Liitvabariigis kehtivas BGB-s vastavat alapeatükki, siis Saksamaal on abikaasade ühise testamendi tegemine vormivabam ning BGB järgi on võimalik abikaasade ühist testamenti teha nii notariaalse kui ka koduse testamendina kuna Saksa õiguses koheldakse abikaasade ühist testamenti kui kummagi testamendi poole üksiktestamenti. Kusjuures Saksa õiguse ühise testamendi vormile sätestatud vorminõuded sõltuvad sellest, kas testament koostatakse notariaalse või koduse testamendina.

⁶⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 650/2012, 4. juuli 2012, Arvutivõrgust kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1461648778369&uri=CELEX:32012R0650> (26.04.2016)

⁶⁷ Tiina Mikk, Pärimisõigus, 2, täiendatud trükk. 2012, Tallinn, lk 15

Saksa õiguse järgi on abikaasadel lubatud koostada ühine notariaalselt tõestatud testament. Antud testamendi iseärasus on see, et meil on kaks pärandajat, kes peavad olema testeerimisvõimelised ja koostama testamendi arutelu tulemused. Selle kohta tuleb koostada protokoll. Ühine koostamine eeldab veel, et kumbki abikaasa teab teise korraldusi.⁶⁸ Hetkel Eestis kehtiva pärimisseaduse järgi peavad abikaasad oma surma puhuks ühise testamendi tegemise jaoks seadma sammud notari juurde ja notariaalselt tõestama omavahelise testamendi. Samas pärimisseaduse sätteid üksiktestamentide kohta tõlgendades on võimalik abikaasadel teha ka koduse testamendina ning omakäeliselt kirja panna.

Saksa õiguse kohaselt on abielupaaridel ja registreeritud partneritel lubatud ka koostada ühine omakäeline testament. Sel juhul peavad ühe või mõlema abikaasa või partneri koostatud omakäelise testamendi allkirjastama mõlemad abikaasad või partnerid koos (täiendavad üksikasjad on esitatud föderaalse justiits- ja tarbijakaitseministeeriumi (*Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz*) brošüüri „*Erben und Vererben*” („Pärimine ja pärandamine”) leheküljel 24 pealkirja „*Was ist ein gemeinschaftliches Testament?*” („Mis on ühine testament?”) all.⁶⁹

Ühisele omakäelisele testamendile näeb BGB § 2267 erinevalt BGB §-st 2247 ette lihtsustatud vormi, piisab sellest, kui üks abikaasa koostab testamendi omakäeliselt ja kirjutab sellele alla ning ühisele tahteavaldusele kirjutab alla ka teine abikaasa, kes peab lisama, millal ja kus ta oma allkirja kirjutab. Samasugust ühise testamendi vormi lubab kasutada ka Eesti õigus kehtiva PärS § 24 järgi.

Saksamaal on ühisel testamendil praktikas suur tähtsus vormieelise tõttu ning vastastikuste käsutuste puhul ka nende piiratud siduva toime ja vastastikuse sõltuvuse tõttu.⁷⁰

Vormieelis tuleb eriti selgesti esile ühise omakäelise testamendi pihul, kui üks abikaasa kirjutab omakäeliselt üles mõlema abikaasa käsutused ja kirjutab testamendile alla ning teine abikaasa annab samuti oma allkirja vastavalt BGB § 2267 sätestatule. Seega nõutakse teiselt abikaasalt üksnes omakäelist allkirja.⁷¹

Vastupidiselt pärimislepingule, mis tuleb koostada üksnes notariaalselt vastavalt BGB § 2276 - le võivad abikaasad ühise testamendi koostada kõigis lubatud testamendivormides ja omakäelise testamendi eespool välja toodud lihtsustatud viisil. Sageli eelistavadki abikaasad

⁶⁸ Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lk 97

⁶⁹ Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Pärimine-Saksamaa. 04/11/2015-, arvutivõrgust kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-de-maximizeMS_EJN-et.do?member=1

⁷⁰ Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lk 95

⁷¹ Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lk 95

ühist testamenti pärimislepingule.⁷² Hetkel Eesti kehtiv pärimisseadus kirjutab abikaasade vastastikusele testamendile ette ainult range – notariaalse tõestamise vorminõude. Kuna töö autor on leidnud, et PärS § 89 lõige 1 esimese lause teises pooles on kirja pandud oma olemuselt abikaasade ühine testament, siis on autor seisukohal, et abikaasade testamenti võiks saada teha üksiktestamentidele kehtestatud vormis.

Kui abikaasad valivad notariaalse testamendi vormi, siis avaldub testamendi ühine tegemine juba selles, et testamendi koostamiseks tehakse ühine toiming. Ühise testamendi võib teha ka omakäelise testamendi vormis, kuid sel juhul kerkib küsimus, millised eeldused peavad olema täidetud, et mõlema abikaasa korraldused moodustaksid ühise testamendi. Kas korraldused peavad sisalduma ühes dokumendis, sellest seadus vaikib. Kuid see on oluline üksnes ühise testamendi kohta kehtivate §-i 2268 sätete ning § 2270 ja § 2271 kohaldamisel.⁷³ Antud sätte võiks magistritöö autori arvates võtta üle ka Eesti õigusesse, kuna PärS § 89 lõige 1 esimese lause teises pooles abikaasadel lubatud tehtav testamendivorm käib ühise testamendi kohta ja selle võiks teha just antud vormis.

Enamik ühiseid testamente sisaldub siiski ühes dokumendis, kuid ei ole põhjust, miks peaks omakäeline ühine testament sisalduma ühes ainsas dokumendis. Abikaasade korraldusi ühendab pigem pärandajate ühine tahe. Oluline on ühises testamendis see, et abikaasad tahavad teha ühise käsutuse. Seega lähtub OGHZ 1, 333 põhjendatult üksnes pärandaja tahtest, mis tuleb välja selgitada avaldusi tõlgendades ja dokumendiväliseid asjaolusid arvestades. Ka BGH peab määravaks pärandaja tahet, mis tingimata peab nähtuma tema avaldusest endast. Ent sellega piiratakse tõlgendamist ilma piisava põhjuseta (selle käsituse järgi on tegemist ühise testamendiga, kui kumbki abikaasa on teinud testamendi eraldi lehele, aga ühise käsutuse tegemise tahet on võimalik tuvastada tõlgendamise teel). Saksa õiguse järgi on ühise testamendi eelduseks alati tingimus, et abikaasad tegutsevad ühise otsuse alusel, sõltumata sellest, kas nad tegutsevad samal ajal. Seepärast on lubatud, et kõigepealt koostab oma testamendi üks abikaasa ja annab selle teisele abikaasale, kes testamendikorraldusega ühineb. Ühisest testamendist ei saa aga juttugi olla, kui abikaasa ühineb teise abikaasa korraldusega, ilma et teine sellest midagi teaks. See tähendab, et ühist otsust pole tehtud.⁷⁴ Kui võrdleme Saksa pärimisseaduses olevat regulatsiooni Eestis hetkel kehtiva regulatsiooniga, siis näeme, et Eesti pärimisseaduses ei ole üldse reguleeritud abikaasade ühine mittevastastikune testament kui selline, kuigi oma tunnustelt Eesti PärS § 89 lõige 1

⁷² Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lk 94.

⁷³ Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lk 94

⁷⁴ Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lk 95

esimese lause teine poole sellisele testamendiliigile viitab ja sellist testamenti abikaasadel teha laseb.

Magistritöö autori arvates ei peaks olema Eesti PärS § 89 lõige 1 esimese lause teises pooles kirjas olevale abikaasade ühisele testamendile nii ranged vorminõuded sätestatud nagu abikaasade vastastikusele testamendile. Sellisel järeldusele lubab teose autoril jõuda Eesti kehtiva pärimisseaduse tõlgendamise ning samal seisukohal on ka Saksa õigus, mis eristab abikaasade ühiseid testamente, vastastikuseid testamente, abikaasade korraldusi koondavaid ühiseid testamente ning Berliini testamenti ning samuti lubab erinevatele testamendi liikidele erinevaid tegemise vorme.

Kui analüüsida Saksa õigust ning Eesti õigust, siis saab järeldada, et abikaasade ühise testamendi sisu moodustavad abikaasade ühine tahe sellist testamenti teha ja testamendi üks ühine vorm, milles on kirjas kaks erineva sisuga regulatsiooni, milles abikaasad teevad oma surma puhuks korraldusi, kuigi sõnaselgelt antud tingimused Eesti õigusesse sisse kirjutatud ei ole.

2.2 Abikaasade vastastikuse testamendi sisu

Abikaasade vastastikuse testamendi eesmärk on võimaldada viia abikaasadel ellu nende ühine tahe surma puhuks. Kauem elav abikaasa saab varem surnud abikaasa pärijaks.⁷⁵

PärS-i 10 jaotises § 89 lõikes 1 oleva sätte esimese poole järgi nimetatakse abikaasade vastastikuseks testamendiks *testamenti, mille abikaasad teevad ühiselt ning milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks*. Eeltoodud testamendivorm on oma olemuselt abikaasade vastastikune testament. Sama sätte lubab abikaasadel teha ka sellise testamendi, milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks aga teevad lisaks ka muid korraldusi oma surma puhuks.

Vastastikuse testamendi legaaldefiniitsioon on kirjas PärS § 89 lõigetes 1 ja 2, mille kohaselt abikaasade vastastikune testament on abikaasade ühine testament, milles abikaasad nimetavad teineteise vastastikku oma pärijaks, kusjuures ühe abikaasa pärijaks nimetamise kehtivus sõltub teise abikaasa pärijaks nimetamise kehtivusest.

Eeltoodud vastastikku pärijaks nimetamise näol on tegemist kahe isiku korrespektiivsete ehk vastastikku sõltuvate korraldustega mis oma olemuselt tähendab seda, et tõenäoliselt üks abikaasa ei oleks nimetanud teist abikaasat või tema hõimlast või kolmandat isikut pärijaks kui ei oleks kindel, et abikaasa käituks tema puhul samamoodi. Samas ei ole vastastikune testament kahepoolne tehing, sest puudub lepinguline siduvus abikaasade eluajal, mil testamenti on võimalik ühepoolset tühistada (PärS § 93).

PärS § 89 lõige 2 kirjutab ette, et abikaasade vastastikuses testamendis sõltub ühe abikaasa tehtud korralduse kehtivus teise abikaasa tehtud korralduse kehtivusest, kui võib eeldada, et ühe abikaasa korraldust ei oleks tehtud teise abikaasa korralduseta. Kui abikaasad on teinud vastastikku teineteise kasuks korraldusi või määranud, kellele läheb üle üleelanud abikaasa pärand või muu vastastikuse testamendi alusel saadu, eeldatakse, et korraldust ei oleks tehtud teise abikaasa korralduseta.⁷⁶ Seega eeldab abikaasade vastastikune testament alati abikaasade korralduste vastastikkust. Eeltoodud nõue tagab surnud abikaasale ja tema seadusjärgsetele pärijatele kaitse õiguse, mis tähendab seda, et kui üks abikaasadest sureb ning jätab enda vara üleelanud abikaasale ning kui teine abikaasa sooviks antud testamenti muuta ja kogu vara pärandada enda lastele jättes nii ilma varemsurnud abikaasa lapsed, siis võib tekkida olukord,

⁷⁵ Tiina Mikk, Pärimisõigus, 2, täiendatud trükk. 2012, Tallinn, lk 15

⁷⁶ Pärimisseadus. - RT I, 17.01.2008, 7, 52... RT I, 10.03.2016, 16.

kus ühe abikaasa vastastikuse testamendi tegemise motiiviks võibki olla saada ligipääs teise abikaasa varale.

Käesoleva magistritöö autori hinnangul on abikaasadele koormavaks samuti see, et abikaasade vastastikuse testamendi tegemiseks tuleb neil kõigepealt leida notar, kelle juures antud testamendivormi tõestada ning seejärel tuleb sammud seada välja valitud notari juurde või kutsuda notar enda juurde.

Õige notari leidmine ja tema juurde minemine on ajakulukas ning sobiva aja leidmine tänapäevases kiires tempos liikuvast ühiskonnas kindlasti problemaatiline, mis annaks oma olemuselt juba eelise abikaasade ühise testamendi koduse vormi tegemisele, mis oma olemuselt oleks lihtsam ning hõlpsamini teostatav.

Abikaasade vastastikuse testamendi tegemine toob lisaks notari leidmisele kulutatud ajale, pooltele kaasa erinevaid materiaalseid kulusi. Abikaasade vastastikuse testamendi tõestamine maksab notari tasu seaduse (edaspidi NotTS) § 31 p 29 järgi 41,50 eurot.⁷⁷

Lisaks abikaasade vastastikuse testamendi tegemise kuludele tuleb NotTS § 36 järgi abikaasade vastastikuse testamendi teinud pooltel tasuda notarile veel väljaspool notaribürood või väljaspool notari tööaega (selleks on ajavahemik tööpäeviti kell 9 - 18) tehtud notariaaltoimingu eest notarile täiendavalt toimingu tegemiseks kulutatud aja eest 3,80 eurot tunnis, kusjuures vajaliku transpordi tagab klient (notari isikliku sõiduvahendi kasutamisel tuleb selle eest tasuda 3,80 eurot tunni eest).

Seega võib vormiliselt lihtsa testamendi liigi tegemine endaga lõppkokkuvõttes kaasa tuua küllaltki suured kulutused sisuliselt ühe lause kirjapanemise eest.

Abikaasade vastastikune testament näeb sisuliselt välja ju midagi sellist: „*Meie, abikaasad Wilhelm ja Hedwig Meier, nimetame teineteist vastastikku pärijateks. Üleelava abikaasa pärijateks on meie lapsed Liesel ja Helmut võrdsetes osades*“⁷⁸. Kuna eeltoodud näites nimetatakse ka järelpärijad on tegemist nn Berliini testamendiga, millest tuleb antud töös juttu hiljem. Berliini testament on sisse kirjutatud meie PärS § 90 lõikes 1.

Samas kui abikaasad on vastastikusesse testamendi oma ühise tahte formaalselt ja notariaalselt kirja pannud siis ei pea ühe abikaasa surma korral testamenti tõlgendama vaid saab lähtuda otseselt kirjapandust.

⁷⁷ Notari tasu seadus. - RT I 1996, 23, 456.

⁷⁸ Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lehekül 394.

Kui analüüsida PärS § 89-s sätestatud kolmandat abikaasadele antud võimalust surma puhuks ühiseid korraldusi teha, siis kolmanda variandina saavad abikaasad teha ühise testamendi, milles abikaasad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ja teevad surma puhuks ka muid korraldusi, mis oma loomult oleks ühise ja vastastikuse testamendi instituut.

Antud testamendi regulatsioon on sarnaselt eelmises peatükis käsitletud abikaasade ühise mittevastastikuse testamendi instituudiga jäetud hetkel kehtivasse pärimisseadusesse lahti kirjutamata ning õiguslikult reguleerimata.

Antud testamendi puhul võiks autori hinnangul eristada kahte korralduste poolt – esmalt korraldust, millega abikaasad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ning teiseks kahe abikaasa muid enda surma puhuks tehtud korraldusi, mis ei pea olema vastastikku seotud.

Antud testamendiliik on hõlmatud esimeses peatükis käsitletud *reciprocal will* testamendiliigiga, mis ei olnud oma olemuselt nii siduv ning mida võisid abikaasad teineteise teadmata muuta. Kui analüüsisime Saksa, Läti, Leedu ja Inglise õigust, siis antud riikides oli

Kokkuvõtvalt saab öelda, et abikaasade vastastikuse testamendi olulised tunnused on abikaasade vastastikku teineteise pärijaks nimetamine, korralduste vastastikkus ehk üks abikaasa ei oleks teinud enda surma puhuks korraldusi teise abikaasa korraldusteta ning antud testament peab olema tehtud notariaalselt tõestatud vormis. Kui võrdleme abikaasade vastastikust testamenti eelmises peatükis käsitletud abikaasade ühise mittevastastikuse testamendiga ning antud peatükis käsitletud abikaasade ühise ja vastastikuse testamendiga, siis selgub, et oma olemuselt on ühte pärimisseaduses olevasse lausesse on kirja pandud kolm erinevat abikaasade vaheliste testamentide liiki, millest täielikult on aga reguleeritud ainult abikaasade ühist vastastikust testamenti. Antud testamendid on oma sisult erinevad ning see sisuline erinevus toob kaasa abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi erinevad tühistamise ja kehtetuse alused.

3. Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi tühistamine ja testamendi kehtetus

3.1 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi kehtetus.

Antud magistritöö eelnevates teemades on töö autor jõudnud seisukohale, et Eesti kehtivas pärimisseaduses on kirjas abikaasade ühise vastastikuse testamendi sätted, milles abikaasade vastastikune testamendi sisu on vastastikku siduv ning sõltuvuses teise abikaasa korralduste kehtivusest. Samuti on käesoleva magistritöö autor jõudnud seisukohale, et Eestis kehtivas pärimisseaduses on jäetud tähelepanuta abikaasade ühine vastastikune testament, milles abikaasad teevad oma surma puhuks muid korraldusi ning abikaasade ühine ja vastastikune testament, milles abikaasad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ning teevad oma surma puhuks muid korraldusi.

Eeltoodud segadus sättes toob kaasa probleeme, mis on seotud vastastikuse testamendi vormiga.

Abikaasade elu ajal on abikaasade vastastikune testament õiguslikkus mõttes nii nagu iga teinegi testament vabalt muudetav, täiendatav ja tühistatav, kuid seda täiel määral vaid abikaasade ühisel kokkuleppel ja nõusolekul. Seega juhul, kui abikaasad soovivad juba tehtud testamendis teha mingeid parandusi või täiendusi tuleb neil seda teha üheskoos.⁷⁹ Samas antud tühistamine ning muutmine toob abikaasadele lisakulu – jällegi tuleb pöörduda notari poole või kutsuda notar endale koju ning teha vajalikud korraldused notariaalselt tõestatud vormis.⁸⁰ Lisaks eeltoodule on abikaasade vastastikusel testamendil eriline tühistamise kord – kumbki abikaasa võib mõlema elu ajal oma korralduse iseseisvalt tühistada, kuid selline tühistamine loetakse õiguslikus mõttes toimunuks üksnes siis, kui teine abikaasa on sellest tühistamisest notari kaudu teada saanud (PärS § 93 lg 1). Korraldust saab tühistada üksnes siis kui mõlemad abikaasad on elus. Kui üleelanud abikaasa soovib pärast abikaasa surma korralduse tühistada, siis saab ta seda teha üksnes juhul kui loobub pärandist, mis talle vastastikuse testamendi alusel määrati.⁸¹

Abikaasade vastastikuse testamendi kehtetuse kohta leiame sätted kehtiva PärS § 94. Antud sätte kohaselt on abikaasade vastastikune testament kehtetu alljärgnevatel tingimustel:

⁷⁹ Liin, U. Pärimisõigus. Ilo. Tallinn 2005.raamat lk 101-102.

⁸⁰ Liin, U. Pärimisõigus. Ilo. Tallinn 2005., lk 102.

⁸¹ Hindpere, E. Pärimine. Pärandaja, testament ja pärijad ehk mis saab peale surma? Kinnisvarakool. Tallinn 2015. lk 69

- 1) Abikaasade vastastikune testament on kehtetu, kui abielu lahutati või on lõppenud enne pärandaja surma (PärS § 94 lg 1 p 1).
- 2) Pärandaja oli enne oma surma esitanud kohtule abielu lahutamise nõude või andnud abielu lahutamiseks oma kirjaliku nõusoleku (PärS § 94 lg 1 p 2).
- 3) Pärandaja oli oma surma ajal õigustatud nõudma abielu kehtetukstunnistamist ning oli esitanud kohtule sellekohase nõude. (PärS § 94 lg 1 p 3).

Nagu juba eelnevalt oleme leidnud, siis antud säte kehtib jällegi abikaasade ühiste vastastikuste testamentide puhul, mitte aga abikaasade ühiste mittevastastikuse- ning ühise ja vastastikuse testamentide puhul.

Saksa õiguse kohaselt võib *abikaasa eluajal* pärandaja oma vastastikused korraldused tühistada *ühepoolset*, kuid ta peab järgima pärimislepingust taganemise sätteid ja esitama abikaasale notariaalselt koostatud avalduse. Abikaasa ei ole enam omapoolsete vastastikuste korraldustega seotud ja võib teha teistsuguse testamendi.⁸² Seega kattub Eesti õiguses olev säte Saksa õiguses kirjas olevaga ning nõutakse korralduste tühistamisel abikaasadelt notariaalselt tõestatud vormi.

Pärast abikaasa surma ei ole üleelanud abikaasal enam õigust korraldusi tühistada, sest surnud abikaasa ei saa oma korraldusi enam muuta ja seepärast peab üleelanud abikaasa neid järgima. Kui aga vastastikuste korralduste vastastikkussuhe kõrvaldatakse võib üleelanud abikaasa oma korralduse tühistada, kui ta loobub talle testamendiga määratud (§ 2271 lg 1 lause 1).⁸³

Kui üleelanud abikaasa on talle määratud pärandi vastu võtnud, on ta vastastikuste korraldustega seotud ja sel määral on tema testeerimisvabadus piiratud. *Seotuse ulatus* on Saksa õiguses reguleeritud järgnevalt:

- 1) Iga kahjustav käsutus on nagu pärimislepingu puhulgi kehtetu.
- 2) Üleelanud abikaasal on õigus oma korraldus tühistada, kui isik, kelle kasuks on korraldus tehtud, osutub süüdlaseks eksimuses, mis annab õiguse ta sundosast ilma jätta.
- 3) Kui isik, kelle kasuks korraldus tehti, on ühe või mõlema abikaasa alaneja sugulane, kellel on õigus saada sundosa, siis on nagu pärimislepingu puhul lubatud §-s 2338 nimetatud eeldustel kohaldada piiranguid heade kavatsuste tõttu.

⁸² Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lk 104.

⁸³ Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lk 104

4) Siduvusest hoolimata ei piirata üleelanud abikaasa *vabadust teha käsutusi elavate isikute vahel*.⁸⁴

Seotuse ulatus on piiratud ka Eestis kehtiva pärimisseaduse kohaselt ning seotuse ulatuse piiravad ära abikaasade vastastikuse testamendi tühistamise sätted. Antud sätete kohaselt saab teine abikaasa PärS § 89 lõikes 2 nimetatud korralduse tühistada üksnes juhul, kui ta loobub pärandist, mis talle vastastikuse testamendi alusel määrati ning kui abikaasad on vastastikuses testamendis määranud isiku, kellele läheb üle üleelanud abikaasa pärand või muu vastastikuse testamendi alusel saadu, ja see isik on pärandaja, tema abikaasa või pärandaja alaneja või üleneja sugulase vastu toime pannud kuriteo või on tahtlikult ja oluliselt rikkunud oma seadusest tulenevat pärandaja ülalpidamise kohustust, saab üleelanud abikaasa omapoolse korralduse tühistada ka pärast vastastikuse testamendi alusel saadu vastuvõtmist.

Abikaasade ühine mittevastastikune testament koosneb kahest üksiktestamendist ning üksiktestamentide puhul taolist automaatset tühiseks muutumist nagu vastastikuste testamentide puhul Eesti pärimisseaduses sätestatud ei ole ning sellest asjaolust tulenevalt peab abikaasade ühise testamendi tühistamine käima pärimisseaduse testamentide tühistamist reguleerivate üldsätete järgi.

PärS § 25 lõike 1 järgi kaotab kodune testament kehtivuse, kui selle tegemise päevast on möödunud kuus kuud ja testaator sel ajal elab.⁸⁵ Sama paragrahvi teises lõikes on kirjas, et kui kodus testamendis ei ole märgitud selle tegemise kuupäeva ega aastat ning ka muul viisil ei ole võimalik tuvastada testamendi tegemise aega, on testament tühine.

Lisaks eeltoodule määrab testamendi kehtivust kahtlus testaatori tahtes, eksimus asjade või isikute nimetamises või kirjeldamises ega see, et isiku või asja testamendis nimetatud omadus või tunnus on hiljem kadunud. Antud erand on kirjas PärS §-s 29.

PärS § 181 lisab eeltoodule, et testament või pärimisleping on kehtiv, kui see on tehtud kooskõlas testamendi tegemise või pärimislepingu sõlmimise ajal kehtinud seadusega. Seega antud sätte järgi on testament kehtetud kui see on vastuolus seadusega.

Veelgi enam kui analüüsida abikaasadele antud kolmanda testamendiliigi – ühise ja vastastikuse testamendi tegemise võimalust, siis toimub ka seal tühistamine sarnaselt abikaasade ühise testamendi instituudiga ehk abikaasad saavad vabalt enda korraldusi muuta ning ei pea sellest notariaalselt teada andma teisele poolele. Iseseisvate korralduste muutmise antud testamendis käib sarnaselt ühise mittevastastikuse testamendiliigi muutmise ja käib

⁸⁴ Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003, lk 104, ääreviide 195

⁸⁵ Pärimisseadus. - RT I, 17.01.2008, 7, 52... RT I, 10.03.2016, 16.

seega üksiktestamendi sätete järgi. Samas kui abikaasade ühine vastastikune testament muutub kehtetuks abielu lahutamise või muu abielu kehtetuks muutumise tingimuse saabumisega, siis see ei too kaasa abikaasade vastastikuse ja ühise testamendi kehtetust kogu ulatuses. Sellisel seisukohal on ka Saksa õigus, mis võimaldab abikaasade ühiste mittevastastikuste korralduste puhul osalist tühisust BGB §-s 2085.⁸⁶ Selle järgi ühe osa kehtetuks muutmine ei too kaasa kogu abikaasade vahelise testamendi korralduste kehtetuks muutmist, nagu abikaasade ühise vastastikuse korraldustega testamendi puhul, välja arvatud siis kui ülejäänud korraldused olid kehtivad tühistatavast korraldusest⁸⁷. Seega näiteks olukorras kus testamendi vastastikused korraldused muutuvad kehtetuks, mis toob automaatselt kaasa ka teise poole vastastikuste korralduste kehtetuks muutumise, ei too see kaasa abikaasade poolt tehtud üksikkorralduste kehtetuks muutmist, mis jäävad kehtima nagu abikaasade ühise mittevastastikuse testamendi puhul.

Kui võrdleme abikaasade ühise vastastikuse testamendi, ühise mittevastastikuse testamendi ja ühise ja vastastikuse testamendi kehtetuks muutumist, siis saab öelda, et abikaasade ühisele vastastikusele testamendile on sätestatud konkreetsemad tingimused millal antud testament muutub kehtetuks. Abikaasade ühise vastastikuse testamendi kehtetuse tingimused on seotud abielu kehtivusega.

Abikaasade ühise mittevastastikuse testamendi (nn kahe abikaasa ühes vormis üksiktestamendid) ja abikaasade vastastikuse ja ühise testamendi kehtetusele saame tõlgendamise teel mitmeid teisi erinevaid kehtetuse aluseid. Näiteks analüüsides Saksa õigust ei too abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi ühe osa kehtetus automaatselt kaasa teise osa kehtetust. Selliselt võiks olla antud sätte ka kirja pandud Eesti hetkel kehtivasse pärimisseadusesse.

Seega on hetkel kehtivas pärimisseaduses puudused või ei ole üldse reguleeritud teiste PärS § 89 lõikes 1 võimaldatavate testamendiliikide kehtetuks muutumise tingimusi.

⁸⁶ Saksa Tsiviilseadustik BGB (eestikeelne väljaanne). Juura. Tallinn 2001. lk 399.

⁸⁷ Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003. lk 136, ääremärkus 266.

3.2 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi tühistamine

Antud magistritöö osa keskendub abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi tühistamisele ja tühistamisega kaasnevale problemaatikale tähelepanu pööramise ning võimalikele tekkinud probleemidele vastuse otsimisega.

Abikaasade ühise vastastikune testamendi tühistamine on kirjas hetkel kehtiva PärS §-s 93, mille kohaselt abikaasade vastastikus testamendis sisalduva ja PärS § 89 lõikes 2 nimetatud korralduse võib mõlema abikaasa eluajal kumbki abikaasa ühepoolselt tühistada.

Antud sättest leiame kitsenduse, mille kohaselt testament, millega tühistatakse esimeses lauses nimetatud korraldus, peab olema notariaalselt tõestatud ning korraldus loetakse tühistatuks, kui teine abikaasa on kätte saanud notariaalses korras edastatud teate korralduse tühistamise kohta.

Samuti saab üleelanud abikaasa pärast abikaasa surma korralduse tühistada üksnes juhul, kui ta loobub pärandist, mis talle vastastikuse testamendi alusel määrati. Tegemist on varemlahkunud abikaasa korralduste kaitsenormiga, mis tähendab, et kui näiteks abikaasad on ühises testamendis nimetanud mehe varasemast abielust pärit poja ja naise õe tütre mõlemad kindla pärandiosa pärijaks, tuleb üldjuhul lähtuda sellest, et mees on nimetanud naise õetütre pärijaks üksnes seetõttu, et naine on nimetanud oma pärijaks mehe poja varasemat abielust. Ebaõiglane olukord tekiks kui üleelanud abikaasal oleks õigus pärast teise abikaasa surma enda korraldus tühistada ning nimetada uueks pärijaks ainult endale sobiv isik.

Hetkel kehtiva PärS § 93 lõige 3 kohaselt on võimalik jätta pärandusest ilma ka vastastikus testamendis pärandisaajana märgitud isik. Kui abikaasad on vastastikus testamendis määranud isiku, kellele läheb üle üleelanud abikaasa pärand või muu vastastikuse testamendi alusel saadu, ja see isik on pärandaja, tema abikaasa või pärandaja alaneja või üleneja sugulase vastu toime pannud kuriteo või on tahtlikult ja oluliselt rikkunud oma seadusest tulenevat pärandaja ülalpidamise kohustust, saab üleelanud abikaasa omapoolse korralduse tühistada ka pärast vastastikuse testamendi alusel saadu vastuvõtmist.⁸⁸ Ka selline võimalus on antud abikaasadele ühise vastastikuse testamendi tühistamiseks.

Saksa õiguse kohaselt võib *abikaasa eluajal* pärandaja oma vastastikused korraldused tühistada *ühepoolselt*, kuid ta peab järgima pärimislepingust taganemise sätteid ja esitama

⁸⁸ Pärimisseadus. - RT I, 17.01.2008, 7, 52... RT I, 10.03.2016, 16.

abikaasale notariaalselt koostatud avalduse. Abikaasa ei ole enam omapoolsete vastastikuste korraldustega seotud ja võib teha teistsuguse testamendi.⁸⁹

Pärast abikaasa surma ei ole üleelanud abikaasal enam õigust korraldusi tühistada, sest surnud abikaasa ei saa oma korraldusi enam muuta ja seepärast peab üleelanud abikaasa neid järgima. Kui aga vastastikuste korralduste vastastikkussuhe kõrvaldatakse võib üleelanud abikaasa oma korralduse tühistada, kui ta loobub talle testamendiga määratud (§ 2271 lg 1 lause 1).⁹⁰

Kui üleelanud abikaasa on talle määratud pärandi vastu võtnud, on ta vastastikuste korraldustega seotud ja sel määral on tema testeerimisvabadus piiratud. *Seotuse ulatus* on Saksa õiguses reguleeritud järgnevalt:

- 1) Iga kahjustav käsutus on nagu pärimislepingu puhulgi kehtetu.
- 2) Üleelanud abikaasal on õigus oma korraldus tühistada, kui isik, kelle kasuks on korraldus tehtud, osutub süüdlaseks eksimuses, mis annab õiguse ta sundosast ilma jätta.
- 3) Kui isik, kelle kasuks korraldus tehti, on ühe või mõlema abikaasa alaneja sugulane, kellel on õigus saada sundosa, siis on nagu pärimislepingu puhul lubatud §-s 2338 nimetatud eeldustel kohaldada piiranguid heade kavatsuste tõttu.
- 4) Siduvusest hoolimata ei piirata üleelanud abikaasa *vabadust teha käsutusi elavate isikute vahel*⁹¹

Läti tsiviilkoodeksi artikkel 608 ütleb, et kui üks testaator tühistab oma surma puhuks tehtud korraldused vastastikuse sisuga vastastikuses testamendis, siis ühe testaatori surma puhuks tehtud korralduste tühistamine mõjutab täielikult teise testaatori surma puhuks tehtud korraldusi välja arvatud juhul kui teine testaator on saanud teada, et teine pool soovib testamenti tühistada, ning on sellest tulenevalt ja tahtlikult jätnud enda surma puhuks tehtud korraldused muutmata.⁹²

Hetkel kehtivast pärimisseadusest ei leia me sätteid abikaasade vastastikuse testamendi tühistamisest olukorras, kus abikaasad on ühiselt teinud vastastikuse testamendi ning teinud surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi.

Nagu varasemalt on teose autor öelnud, siis on eeltoodu pärandamise võimaluse korral tegemist abikaasade ühise mittevastastikuse testamendi regulatsiooniga ning abikaasade ühise

⁸⁹ Brox, lk 104 ääreviide 194.

⁹⁰ Brox, lk 104 ääreviide 194.

⁹¹ Brox, lk 104 ääreviide 195.

⁹² Läti Tsiviilkoodeksi inglisekeelne tõlge, arvutivõrgust kättesaadav:

<http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/LV/publikacijas/civillikums.pdf>

mittevastastikuse testamendi regulatsioon oma iseloomu poolest on ühte dokumenti kätketud kahe abikaasa üksiktestamendid. Seega peab teose autori arvates sellisele vastastikusele testamendile kohaldama pärimisseaduse üksiktestamendi tühistamise kohta käivaid sätteid.

Üksiktestamendi tühistamist reguleerib PärS-i 9. jaotis ning § 88. Antud sätte järgi võib testaator testamendi või mõne selle osa igal ajal tühistada hilisema testamendi või pärimislepinguga. Veelgi enam antud sätte teise lõike kohaselt võib notariaalse testamendi testaator tühistada notariaalse või koduse testamendiga või pärimislepinguga ning koduse testamendi võib testaator tühistada notariaalse või koduse testamendiga või testamendi hävitamisega või pärimislepinguga. Antud sätte lõikest 3 leiame, et kui testaator on tühistanud ainult testamendi mõne osa, jääb testament muus osas kehtima.⁹³

PärS § 88 lg 4 kohaselt kaotab varem tehtud testament hilisema testamendi või pärimislepinguga kehtivuse niivõrd, kuivõrd ta on hilisema testamendi või pärimislepinguga vastuolus.⁹⁴

PärS § 88 lisab veel järgnevad erandid:

- 1) Kui testaator on testamendi tühistanud, ei jõustu tühistatule eelnenud testamendid, kui tühistavast testamendist või pärimislepingust ei tulene teisiti.
- 2) Kui testaator on notariaalse testamendi koduse testamendiga tühistanud või seda muutnud ja kodune testament on kaotanud käesoleva seaduse §-s 25 sätestatud korras kehtivuse, kehtib notariaalne testament.
- 3) Kui testamendi tegemisel esines asjaolu, mis annab vastavalt tsiviilseadustiku üldosa seadusele aluse testamendi tühistamiseks, võib pärast pärandaja surma testamendi tühistada ka isik, kes oleks õigustatud pärima testamendi või selle osa kehtetuse korral. Testamendi tühistamiseks tuleb esitada hagi kohtusse. Testamendi tühistamise hagi võib esitada kohtusse ühe aasta jooksul tühistamise aluseks olevast asjaolust teadasaamisest arvates, kuid mitte hiljem kui 30 aasta möödumisel pärandi avanemisest arvates.⁹⁵

Saksa õigus võimaldab abikaasade ühiste mittevastastikuste korralduste puhul osalist tühisust BGB §-s 2085.⁹⁶ Selle järgi ühe osa kehtetuks muutmine ei too kaasa kogu abikaasade vahelise testamendi korralduste kehtetuks muutmist, nagu abikaasade ühise vastastikuse

⁹³ Pärimisseadus. - RT I, 17.01.2008, 7, 52... RT I, 10.03.2016, 16.

⁹⁴ Pärimisseadus. - RT I, 17.01.2008, 7, 52... RT I, 10.03.2016, 16.

⁹⁵ Pärimisseadus. - RT I, 17.01.2008, 7, 52... RT I, 10.03.2016, 16.

⁹⁶ Saksa Tsiviilseadustik BGB (eestikeelne väljaanne). Juura. Tallinn 2001. lk 399.

korraldustega testamendi puhul, välja arvatud siis kui ülejäänud korraldused olid kehtivad tühistatavast korraldusest⁹⁷

Läti tsiviilkoodeksi artikkel 607 lisab eeltoodule, et kui üks testaator tühistab mingil põhjusel mitte vastastikuse sisuga vastastikuse testamendi, kaotavad kehtivuse ainult tema surma puhuks tehtud korraldused ning tema poolne tühistamine ei mõjuta teiste testamendi teinud pärandajate surma puhuks tehtud korralduste kehtivust.⁹⁸

Leedu õiguses on abikaasade ühise testamendi tühistamine ja tühisus sätestatud Leedu tsiviilseadustiku artiklis 5.46. Artikli 5.46 lõige 1 kohaselt on kummalegi testamendi teinud abikaasale omistatud õigus ennem pärimise avamist tagasi võtta enda tahte väljendus sama protseduuri järgi nagu see oli kui ta testamenti koostas. Juhul kui üks pool sellist tahet ka väljendab kaotab õiguslikus mõttes kehtivuse ka teise abikaasa testament. Antud artikli lõike 2 kohaselt on kehtetud ning tühised testamendid, mis on koostatud abikaasa poolt ilma eelneva tagasivõtmise või tühistamiseõigusega.⁹⁹ Leedu tsiviilseadustiku 5.46 lõige 3 sätestab tingimused, millal abikaasade ühine testament muutub tühiseks. Antud sätte kohaselt muutub abikaasade vastastikune testament tühiseks abielu lahutamise eelne testamendi avamist, kohtusse hagi esitamisega abielu lahutamiseks või abikaasa otsusega abielu lahutada.¹⁰⁰

Lisaks on pärimisseaduses ka üleelanud abikaasa vara kaitsenormid juhul tehtud on nn Berliini testament. Kaitsenormid on kirja pandud PärS § 93 lõikes 3.

Antud sätte kohaselt saab üleelanud abikaasa omapoolse korralduse tühistada ka pärast vastastikuse testamendi alusel saadu vastuvõtmist, kui abikaasad on vastastikuses testamendis määranud isiku, kellele läheb üle üleelanud abikaasa pärand või muu vastastikuse testamendi alusel saadu, ja see isik on pärandaja, tema abikaasa või pärandaja alaneja või üleneja sugulase vastu toime pannud kuriteo või on tahtlikult ja oluliselt rikkunud oma seadusest tulenevat pärandaja ülalpidamise kohustust.

Seega on üksiktestamendi tühistamine lihtsam ja vähemkoormav kui abikaasade vastastikuse testamendi notariaalse tühistamise vorminõue. Antud magistr töö autor on seisukohal, et kuna abikaasade surma puhuks muude korralduste tegemine ja teineteise vastastikku pärijaks mitternimetamise näol on tegemist ühise testamendiga ehk kahe inimese üksiktestamendiga,

⁹⁷ Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003. lk 136, ääremärkus 266.

⁹⁸ Läti Tsiviilkoodeksi inglisekeelne tõlge, arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/LV/publikacijas/civillikums.pdf>

⁹⁹ Leedu Tsiviilkoodeksi inglisekeelne tõlge, arvutivõrgust kättesaadav: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245495

¹⁰⁰ Leedu Tsiviilkoodeksi inglisekeelne tõlge, kättesaadav arvutivõrgust http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245495

mida võimaldab hetkel kehtiv pärimisseadus inimestel teha, siis peaks selliselt teatud testamendi tühistamine olema ka vormivabam nagu üksiktestamentide puhul üldiselt.

4. Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi siduvus ja avaldamine

4.1 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi siduvus

Järgneva alapeatüki eesmärk on analüüsida abikaasade vastastikuse testamendi siduvuse ja testamendi avaldamisega kaasnevatel probleemidel. Abikaasade vastastikuse testamendi siduvus väljendub selles, et abikaasa on ühe abikaasa surma korral seotud antud testamendiga kuni enda siit ilmast lahkumiseni.

Tänapäeva arenevas ja innovaatilises ühiskonnas, kus tihti juhtub, et inimesed abielluvad peale abikaasa suremist uuesti, on tekkinud olukord, kus üleelanud abikaasa on peale oma partneri surma seotud oma surma puhuks tehtud korraldusega. Hetkel kehtiva regulatsiooni järgi saab teatud piirides küll üleelanud abikaasale vastastikuses testamendis ette näha ka õiguse oma varemtehtud korraldusi muuta, kuid täielik vabadus ei ole siin võimalik, sest sellisel juhul puuduks ju korralduste vastastikune sõltuvus. Seega analüüsib teose autor antud peatüki raames olukorda, mille suhtes on antud töö autori arvates soovitatav vastastikust testamenti tehes eriregulatsioon ette näha. Selleks oleks olukord kui üleelanud abikaasa uuesti abiellub ehk abikaasade vastastikusse testamenti võiks kirja panna nii-öelda uuesti abiellumise klausli.

Käesolevas peatükis analüüsib autor erinevaid probleeme, mis kaasnevad abikaasade vastastikuse testamendi siduvusega ning teose autor analüüsi teel jõuda erinevate lahendusteni, mis võiksid aidata nendele probleemidele vastuseid leida. Lisaks analüüsin abikaasade vastastikuse testamendi avaldamist kui ühte siduvuse alaliiki ning otsin vastuseid notarite praktikas tõusetunud probleemidele antud instituudi osas.

Abikaasade vastastikuse testamendi kaks eesmärki on anda abikaasadele võimalus:

- 1) Teha oma surma puhuks ühiselt korraldusi
- 2) Siduda omavahel selliste ühiste korralduste kehtivus¹⁰¹

Abikaasade vastastikune testament muutub siduvaks siis kui üks abikaasadest sureb ning kui abikaasade vastastikuses testamendis oli märgitud kellele läheb üleelanud abikaasa pärand üle tema surma korral.¹⁰²

¹⁰¹ Hindpere, E. Pärimine. Pärandaja, testament ja pärijad ehk mis saab peale surma? Kinnisvarakool. Tallinn 2015.lk 65.

¹⁰² Landõr, I., Sundosaõigus testeermisvabaduse piiranguna. Magistritöö, Tartu Ülikooli õigusteaduskond .2007. Arvutivõrgus kättesaadav:

Kõige olulisemaks erisuseks vastastikuste testamentide juures, võrreldes tavaliste üksiktestamentidega, on see, et üleelanud abikaasa on peale oma partneri surma seotud oma surma puhuks tehtud korraldusega.¹⁰³

Antud siduva toime tekkimine eristab abikaasade vastastikust testamenti muuhulgas ka pärimislepingust. Üleelanud abikaasa seotus vastastikuses testamendi tehtud korraldustega on oluline testeermisvabaduse piirang ja toob endaga sageli kaasa üsna tõsiseid probleeme, kitsendades üleelanud abikaasa võimalusi oma edasist elu korraldada.¹⁰⁴ Teiste sõnadega tähendab see seda, et üleelanud abikaasa testeermisvabadus on piiratud - ta on seotud ühiselt kokkulepitud ja vastastikuses testamendis väljendunud viimse tahtega ega saa enam üksi omal äranägemisel kokkulepitust taganeda.¹⁰⁵

Teatud piirides saab küll üleelanud abikaasale vastastikuses testamendis ette näha ka õiguse oma varemtehtud korraldusi muuta, kuid täielik vabadus ei ole siin võimalik, sest sellisel juhul puuduks ju korralduste vastastikune sõltuvus.¹⁰⁶ Kui üks osapool on vahepeal kirjutanud näiteks uue koduse testamendi, millest ta teist osapoolt teavitatud ei ole, siis ei juhtu nii nagu tavalise testamendi korral, et viimane testament kehtib ja tühistab eelmised. Kui üks abikaasadest sureb, siis muutub testament tõeliselt siduvaks ja üleelanud abikaasa võib endapoolsed korraldused tühistada ainult juhul, kui ta loobub testamendi alusel pärimisest.¹⁰⁷ Seega kui esimese abikaasa surma järel teine abikaasa tema vara pärimisest vastastikuse testamendi järgi loobub, on ta vaba omaenda vara pärandama ilma ühise testamendi piiranguteta.

Nagu juba öeldud, on üleelanud abikaasa seotus vastastikuses testamendis tehtud korraldusega oluline testeermisvabaduse piirang ja toob endaga väga sageli kaasa üsna tõsiseid probleeme. Testeermisvabaduse piiramise tõsidus sõltub juba olukorrast.

Läti tsiviilkoodeksi artikkel 607 annab abikaasadele ja abikaasade vastastikuse testamendi siduvusele ja eluajal muutmisele palju laiemad piirid ning tõlgendamisvõimalused. Läti tsiviilkoodeksi artikkel 606 ütleb, et „kuna vastastikust (*reciprocal will*) testamenti, välja arvatud asjades, kus testamendi sisu vastupidiselt on oluline, ei loeta pärimislepinguks ning sellest tulenevalt on iga testamendi pool vaba testamenti ühepoolselt tagasi võtma.

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/2853/landor_inga.pdf;jsessionid=2253391742BD7AC2F02AB092B77E6D96?sequence=1 (28.03.2016), lk 20.

¹⁰³ Liin, U. Pärimisõigus. Ilo. Tallinn 2005, lk 102

¹⁰⁴ Liin, U., Nagel, U. Abikaasade vastastikusest testamendist. – Juridica, I/2001. Juridica 2001, nr 1, lk 38-39.

¹⁰⁵ Liin, U. Pärimisõigus. Ilo. Tallinn 2005, lk 102.

¹⁰⁶ W. Schülter, Erbrecht. 14. Aufl., Beck., München 2000. äärenr 369.

¹⁰⁷ Kaju, K. Testamendijärgne pärimine ja praktikas esinevad õiguslikud probleemid. Bakalaureusetöö, Tallinna Tehnikaülikool sotsiaalteaduskond õiguse instituut. Tallinn 2014

Läti tsiviilkoodeksi artikkel 609 kohaselt on olukorras, kus üks vastastikuse testamendi pool on surnud, üleelanud abikaasal õigus loobuda ühise testamendi järgsest pärimisest enne pärandi vastuvõtmist. Sellisel juhul läheb surnud abikaasa vara üle seadusjärgsetele pärijatele ning üleelanud abikaasa saab õiguse teha enda vara kohta enda surma puhuks uusi korraldusi.

Läti tsiviilkoodeksi artikkel 610 kohaselt juhul kui üleelanud abikaasale on testamendi järgi jäetud kadunud abikaasa vara ja ta selle vastu võtab, siis tema kadunukesega tehtud testamenti peetakse lõppenuks pärandaja surmaga ning üleelanud abikaasa pärib õiguse vabalt määrata temale testamendi kohaselt jäetud nii enda kui ka surnud abikaasa kogu vara korralduse.

Tänapäeval pikeneb inimeste keskmine eluiga järjest enam ning keskmise eluea pikenemine suurendab tõenäosust, et üks abikaasadest elab teisest palju kauem. Kui näiteks inimesed on koos elanud pikka aega ja kõrge vanuseni, võib oletada, et üleelanud abikaasa ei leia enam uut elukaaslast ja ei saa enam lapsi ning seega ei pruugi üleelanud abikaasal tekkida tahtmist abikaasade vastastikuse testamendi muutmiseks, selle tühistamiseks või sellest loobumiseks. Seega ei pruugi eeltoodud olukorras tekkida mingeid probleeme kuidas tühistada, muuta või loobuda abikaasade vastastikusest testamendist.

Teistsugune on olukord noorte inimeste puhul. Näiteks noored inimesed armuvad, abielluvad ja nende abieluline kooselu läheb loomulikku rada, abikaasad saavad lapse, muretsevad ühise kodu ning kavatsevad surmani koos elada. Samuti on abikaasade suurimaks sooviks tahe kindlustada vastastikuse testamendi kaudu oma elukaaslase elu viimase surmani. Oletame, et eeltoodud idülliline elu muutub traagilisemaks ning üks abikaasa sureb õnnetusjuhtumis või haiguse tagajärjel varsti peale sellise testamendi tegemist. Tekib olukord, kus üleelanud abikaasal on aga pikk elu veel ees ja ta võib tahta uuesti abielluda ning veel lapsi saada.¹⁰⁸ Samas ei tähenda leseks jäämine ju enam aktiivsest elust tagasitõmbumist. Ühiskonna üldine aktiivne ellusuhtumine sunnib partneri kaotanud inimesi uusi plaane tegema ning oma elu teisiti korraldama. Sageli toovad sellised muutused kaasa vajaduse koostada uus, oma sisult abikaasade ühisest testamendist erinev testament.

Antud näite varal on võimalik olukord, kus uuel abikaasal tekib automaatselt õigus abikaasade vastastikuse testamendiga saadud vara sundosale. Sundosa on PärS § 104 järgi pärimisõiguslik olukord, kus pärandaja on testamendi või pärimislepinguga jätnud seaduse järgi pärima õigustatud alaneja sugulase, oma vanemad või abikaasa, kelle suhtes pärandajal oli surma hetkel perekonnaseadusest tulenev kehtiv ülalpidamiskohustus, pärandist ilma või

¹⁰⁸ Testamendijärgne pärimine ja praktikas esinevad õiguslikud probleemid, lehekülj 35.

on nende pärandiosi vähendanud võrreldes sellega, mille nad oleksid saanud seadusjärgse pärimise korral.

Ilmselt ei ole siit ilmast lahkunud abikaasa tõeline soov, et tema üleelanud abikaasale jäetud vara saaks asuda kasutama üleelanud abikaasa uus abikaasa. Saksa õigus on asunud seisukohale, et tõenäoliselt võiks abikaasade vastastikusse testamenti sisse kirjutada korraldused ka üleelanud abikaasa uuesti abiellumise puhuks. Uuesti abiellumise klausel võiks olla sõnastatud selliselt, et üleelanud abikaasa uuesti abiellumise või uue kooselu alustamise korral läheb kogu vara üle näiteks abikaasade ühistele lastele või siis näiteks selline klausel, et kui üleelanud abikaasa uuesti abiellub peab üleelanud abikaasa pärandi jagama lastega seadusjärgse pärimise sätete järgi.

Vajaduse abikaasade vastastikused korraldused tühistada võibki tingida eelkõige asjaolu, et pärimisseaduse kohaselt saab abikaasade vastastikust testamenti teha ka kolmandate isikute kasuks, nimelt määrata, kellele läheb vara peale üleelanud abikaasa surma. Näiteks võib see olla ühe abikaasa sugulane või soosik, kellega üleelanud abikaasal pole kõige soojemad suhted ning üleelanud abikaasa ei soovi antud sugulasele vara jätta.

Abikaasade vastastikuse testamendi siduv iseloom tagab, et üleelanud abikaasa ei saa oma sümpaatiate ja antipaatiate järgi varasse puutuvaid korraldusi peale abikaasa surma enam muuta – ta peab austama lahkunu viimset tahet ja pidama kinni enne abikaasa surma tehtud kokkulepetest.¹⁰⁹

Näiteks teevad Juhan ja Vaike abikaasade vastastikuse testamendiga korralduse, et nende surma järel pärivad kogu pärandvara nii nende kaks ühist last kui ka Juhani laps eelmisest abielust. Juhul kui Juhan nüüd ära sureb, ei saa Vaike enda surma puhuks tehtud korraldust muuta, et jätta Juhani laps eelmisest abielust pärandist ilma.¹¹⁰

Seega juhul kui abikaasad määravad testamendis kolmanda isiku, kellele läheb üleelanud abikaasa pärand üle tema surma korral, siis üleelanud abikaasal ei ole õigust seda korraldust muuta, ega oma surma korraks teistsuguseid korraldusi teha.

Abikaasade ühine testament ei ole nii siduv nagu abikaasade vastastikune testament ning seda saab kumbki abikaasa oma eluajal iseseisvalt muuta kuna tegemist on oma olemuselt üksiktestamentidega, mis on kirja pandud ühte dokumenti.

¹⁰⁹ Kaju, K. Testamendijärgne pärimine ja praktikas esinevad õiguslikud probleemid. Bakalaureusetöö, Tallinna Tehnikaülikool sotsiaalteaduskond õiguse instituut. Tallinn 2014, lehekülj 35.

¹¹⁰ Hindpere, E. Pärimine. Pärandaja, testament ja pärijad ehk mis saab peale surma? Kinnisvarakool. Tallinn 2015, lk 66

4.2 Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi avaldamine

Ennem abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi avaldamisega seotud probleemide analüüsimist tuleb analüüsida, kuidas on reguleeritud testamentide avaldamise kord Eestis hetkel kehtivas pärimisõiguses.

Kõigepealt, et oleks üldse võimalik üleelanud abikaasal varemlahkunud abikaasa vara pärida, peab pärand avanema. Kehtiva pärimisseaduse kohaselt avaneb pärand isiku surma korral (PärS § 3 lg 1). Pärast pärandi avanemist tuleb välja selgitada võimalikud pärijad.

Pärimise vormistamiseks ehk pärandi pärijate nimele tuleb läbi viia pärimismenetlus.¹¹¹

Pärimismenetlus on sarnane nii testamendijärgse pärimise, seadusejärgse pärimise kui ka pärimislepingu puhul ning seega peab üleelanud abikaasa pärandi vormistamiseks pooduma notari juurde, kes algatab pärimismenetluse. Selleks, et notar saaks menetlust läbi viia peab üleelanud abikaasa esitama avalduse.¹¹²

Pärimismenetluse käigus selgitab notar välja lahkunu pärijad, kontrollib pärimisregistrit, kas lahkunul oli testament ning esitab päringud erinevatesse registritesse ja pankadesse lahkunu rahaasjadest ülevaate saamiseks.¹¹³

Kõige varem kuu aega pärast pärimismenetluse algatamist väljastab notar pärijatele (sh ka üleelanud abikaasale) pärimistunnistuse ja teeb sellekohase kande ka pärimisregistrisse.¹¹⁴

Pärimisregister on elektrooniline register, kuhu kantakse andmed pärimismenetluste, pärimistunnistuste, pärandvara ühisusest osa võõrandamise, testamentide, pärimislepingute ja pärandvara hoiumeetmete kohta.¹¹⁵

Alates 01.01.2015 peab pärimisregistrit Notarite Koda ja registrit peetakse sellest ajast vaid elektrooniliselt. Pärimisregistrisse kannavad andmeid peamiselt notarid. Notarid kannavad pärimisregistrisse pärimismenetlusega seotud andmeid ja testamendi andmeid.¹¹⁶

¹¹¹ Notarite koda.. Mida peaks teadma pärimisest?. 18.12.14. Kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.notar.ee/528> (22.04.2016)

¹¹² Notarite koda.. Mida peaks teadma pärimisest?. 18.12.14. Kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.notar.ee/528> (22.04.2016)

¹¹³ Lähedase kaotus ja pärimine. Testamendi või pärimislepingu koostamine. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.minuraha.ee/lahedase-kaotus/> (27.04.2016)

¹¹⁴ Lähedase kaotus ja pärimine. Testamendi või pärimislepingu koostamine. Kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.minuraha.ee/lahedase-kaotus/> (27.04.2016)

¹¹⁵ Notarite koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> (27.04.2016).

¹¹⁶ Notarite koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> (27.04.2016).

Lisaks notaritele on õigus pärimisregistrisse kandeid teha kohtul ja konsulaarametnikul. Kohus kannab registrisse andmed:

- pärandvara hoiumeetmete rakendamise ja lõpetamise kohta;
- pärijate kindlaksmääramise kohta.¹¹⁷

Konsulaarametnik kannab registrisse andmed testamendi kohta.¹¹⁸

Pärimisregistrist on võimalik saada andmeid endaga seotud testamentide ja pärimismenetluste kohta ning teise inimese andmeid pärast tema surma.¹¹⁹

Notarite koja andmetel on pärimisregistrist võimalik pärandaja kohta saada järgmisi andmeid:

- kas tema pärimismenetlus on algatatud;
- kas tema pärimismenetlus on lõpetatud ning kes on pärijad;
- kas pärijad on loovutanud pärandvara ühisuse osasid;
- kas ta oli teinud testamendi
- kas on rakendatud pärandvara hoiumeetmeid.¹²⁰

Eeltoodud andmeid on võimalik saada teada kõigil, kes seda soovivad. Päringu tegemiseks peab olema teada pärandaja ees- ja perekonnanimi ning isikukood (kui isikule on antud Eesti isikukood). Pärimisregistri andmetega tutvumiseks saab tasuta päringu esitada riigi infoportaali www.eesti.ee kaudu. Teenuse kasutamiseks tuleb infoportaali siseneda ID-kaarti või Mobiil-ID teenust kasutades (rolliks valida kodanik ka juhul, kui päringu teeb ametnik).¹²¹

Päringu vastuses kuvatakse vaid need andmed, mis päringu tegemise hetkeks on sinna kantud. Kui surnud inimese kohta tehakse päring, kuid registrist päringule vastust ei leita, siis ilmselt ei ole veel keegi esitanud notarile pärimismenetluse algatamise avaldust.¹²²

Seega saab ükskõik kes teha pärimisregistris päringuid ükskõik kelle kohta ning saada surnud isiku kohta teada pärimismenetluse algatamisest, selle lõpetamisest, millise surma puhuks

¹¹⁷ Notarite koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> (27.04.2016).

¹¹⁸ Notarite koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> (27.04.2016).

¹¹⁹ Notarite koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> (27.04.2016).

¹²⁰ Notarite koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> (27.04.2016).

¹²¹ Notarite koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> (27.04.2016).

¹²² Notarite koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> (27.04.2016).

korralduste tegemise viisi pärandaja oli valinud ning milliseid pärandvara hoiumeetmeid antud isik on kasutanud. See kehtib ka vastastikuse testamendi teinud isikute puhul, kelle surma puhuks tehtud korraldused avaldatakse.

Notarite koja andmetel elusoleva (teise) inimese andmeid pärimisregistrist ei saa.¹²³ Antud seisukohaga notarite koja poolt ei saa teose autor nõustuda.

Suurim probleem mis kaasneb abikaasade vastastikuste ja ühiste testamentide avaldamisega on tõenäoliselt seotud üleelanud abikaasa surma puhuks tehtud korraldustega, mis tulevad päevavalgele vastastikuse või ühise testamendi avaldamisega ühe abikaasa siit ilmast lahkumise korral ning seejärel saab kõigile teatavaks asjaolu, et üleelanud abikaasa on teinud ühise testamendi ning samuti saab sellest tuletada, mis vara üleelanud abikaasa pärimise teel omandas.

Eesti kehtivas õiguses on jäänud reguleerimata abikaasade ühise vastastikuse testamendi avaldamise kord, mis teose autori arvates ei ole õiglane üleelanud abikaasa suhtes, sest pärimisest mittehuvituvad isikud ei peaks teadma, mis korraldusi üleelanud abikaasa oma surma puhuks teinud on. Käesoleval ajal toimub abikaasade vastastikuse testamendi avaldamine Eestis testamentide üldise avaldamise korra järgi.

Notariaadiseaduse (edaspidi NotS) § 3 lg 3 järgi võib notar avaldada andmeid testamendi olemasolu ja sisu kohta ainult pärast testaatori surma. Samast sättest leiame lause, mille kohaselt pärast ühe abikaasa surma võib notar avaldada andmeid abikaasade vastastikuse testamendi olemasolu ja surnud abikaasa tehtud korralduste kohta.

Eeltoodust leiame erandi pärimisseadusest tulenevate notarite ametitoimingute tegemise korrast. Antud õigusakti § 12 järgi võib notar avaldada informatsiooni ka pärimismenetluse ajal.

Pärimisseadusest tulenevate notarite ametitoimingute tegemise korra § 12 lõike 1 järgi võib notar pärijale, annakusaajale ja sundosa saajale avaldada «Pärimisseaduse» § 170 lõigetes 1 ja 2 nimetatud infot tema mis tahes vormis esitatud avalduse alusel. Muule isikule avaldatakse infot eeldusel, et isik on notarile põhjendanud, et tal on pärandvara suhtes õigusi.

Pärimisseadusest tulenevate notarite ametitoimingute tegemise korra § 12 lõike 2 järgi avaldab notar PärS § 170 lõike 1 alusel pärandi vastu võtnud ja pärandist loobunud isikute kohta vaid ees- ja perekonnanime ning isikukoodi. Muid isikuandmeid võib notar väljastada vaid isiku nõusolekul.

¹²³ Notarite koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> (27.04.2016).

Notar selgitab isikuandmete avaldamise nõusoleku välja ja avaldab info mõistliku aja jooksul taotluse esitamisest arvates.

Pärimisseadusest tulenevate notarite ametitoimingute tegemise korra § 12 lõike 3 järgi tutvustab notar PärS § 170 lõike 3 alusel abikaasade vastastikuse testamendi või pärimislepingu seda osa, mis puudutab pärandaja viimse tahte avaldust.¹²⁴

Just eeltoodud sätte kohaselt saab pärija, annakusaaja, sundosa saaja ja enda huvi tõendanud muu isik juba pärimismenetluse ajal teada abikaasade vastastikuse korralduste sisu.

Eesti õigus justkui võimaldab päris mitmel moel juba esimese abikaasa surma korral saada teavet, et tegemist on abikaasade testamendi kui sellisega ja sellisest teadmisesest juba piisab, et meie õigust ja õiguspraktikat tundev isik saab teada mitte üksnes selle, et ka veel elus olev abikaasa on teinud oma surma puhuks korraldusi, vaid suure tõenäosusega üsna täpselt ka, millise sisuga korraldusi on üleelanud abikaasa oma surma puhuks teinud.¹²⁵

PärS § 89 lõige 2 kohaselt: „Abikaasade vastastikuses testamendis sõltub ühe abikaasa tehtud korralduse kehtivus teise abikaasa tehtud korralduse kehtivusest, kui võib eeldada, et ühe abikaasa korraldust ei oleks tehtud teise abikaasa korralduseta. Kui abikaasad on teinud vastastikku teineteise kasuks korraldusi või määranud, kellele läheb üle üleelanud abikaasa pärand või muu vastastikuse testamendi alusel saadu, eeldatakse, et korraldust ei oleks tehtud teise abikaasa korralduseta“.

Eeltoodud sätte tähendab seda, et kui üks abikaasadest ei oleks teinud antud korraldusi, siis ei oleks seda saanud teha ka teine abikaasa. Seega eeltoodud abikaasade vastastikuste korralduste siduvusklauslist lähtudes saab iga inimene soovi korral teada, mis on ka üleelanud abikaasa korraldused. Notariaadiseaduse § 3 lg 3 järgi võib notar avaldada andmeid testamendi olemasolu ja sisu kohta ainult pärast ühe abikaasa surma võib notar avaldada andmeid abikaasade vastastikuse testamendi olemasolu ja surnud abikaasa tehtud korralduste kohta. Kui isikule on teada, et tegemist on abikaasade vastastikuse testamendiga on ju kerge teha järeldusi, kes on vara pärijaks ning mis vara antud isik päris.

Samuti on probleem nn „Berliini testamendiga“, milles on üleelanud abikaasa surma puhul määratud kolmas isik, kes pärib kogu vara. Kuna tegemist on mõlema nii surnud kui ka üleelanud abikaasa vastastikuste korraldustega, siis tuleb surnud abikaasa korraldused

¹²⁴ Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord.- RTL 2008, 101, 1435 ... RT I, 07.02.2014, 13.

¹²⁵ Viru Maakohtu 16.02.2012 otsus tsiviilasjas nr 2-11-43712

avaldada ehk tuleb avaldada korraldused, mida oma surma puhuks on teinud veel elus inimesed.

Pärimisseadusest tulenevate notarite ametitoimingute tegemise korra § 12 lõike 3 järgi ei tutvusta notar üleelanud abikaasa ja teiste isikute iseseisvaid korraldusi.

Nagu teose autor käesolevas magistritöös on korduvalt leidnud, et pärimisseaduse järgi on abikaasadele antud ka võimalus teha oma surma puhuks ühiseid mittevastastikuseid korraldusi ning ühiseid ja vastastikuseid korraldusi. Notarite ametitoimingute tegemise korra järgi ei avaldata üleelanud abikaasa iseseisvaid korraldusi ehk ei avalikustata üleelanud abikaasa ühises testamendis kirjas olevaid korraldusi. Antud säte kaitseb üleelanud ja elava abikaasa surma puhuks korralduste tegemise avalikustamist enne abikaasa surma. Seega ei esine teose autori seisukoha järgi antud testamendiliikide avalikustamisega. Kui abikaasad on teinud ühise mittevastastikuse testamendi, siis kuulub avaldamisele ainult ühe testatori surma puhuks tehtud korraldused.

Võrreldes Saksa Tsiviilseadustikus BGB-s olevaid sätteid, siis Saksas reguleerib ühise testamendi avaldamisega seonduvat BGB § 2273.¹²⁶ Antud sätte esimese lõike järgi „Ühise testamendi avamisel ei tehta üleelava abikaasa käsutusi teatavaks niivõrd kui neid on võimalik eristada, ega teavitata ka muid asjaosalisi muul viisil“. BGB § 2273 lõike 2 järgi tuleb surnud abikaasa käsutuste kohta teha tõestatud ärakiri, seejärel tuleb testament sulgeda ning anda tagasi ametlikule hoiule. Seega on Saksa õiguses lubatud avaldada esimese abikaasa surma korral üksnes tema enda surma puhuks tehtud korraldusi. Vastav säte sisaldub Saksa seaduses „*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*“¹²⁷ (FamFG) ehk perekonnaasjade kohtumenetluse ja vabatahtliku kohtualluvuse küsimuste seaduse §-s 349¹²⁸. Antud paragrahvi lõike 1 tõlke järgi „*abikaasade ühise testamendi avanemisega ei avaldata üleelanud abikaasa või elukaaslase korraldusi kuna nad on eraldatavad*“. Sama sätte teine lõige kinnitab Saksa BGB-s öeldut ning selle kohaselt „*juhul kui testament oli erilise ametliku hoiustamise all, siis surnud abikaasa käsutuste kohta teha tõestatud ärakiri, seejärel tuleb testament sulgeda ning anda tagasi ametlikule hoiule.*“

¹²⁶ Saksa Tsiviilseadustik BGB eestikeelne väljaanne, kirjastus Juura, 2001, lehekülj 365

¹²⁷ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG), kättesaadav veebist aadressil <http://www.gesetze-im-internet.de/famfg/>

¹²⁸ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG). Saksa keeles kättesaadav: http://www.gesetze-im-internet.de/famfg/_349.html (14.04.2014); inglise keeles kättesaadav: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_famfg/index.html (14.04.2015).

Saksa õiguses olev regulatsioon ühtib Eesti notari ametitoimingute korras kirjas olevaga, mille kohaselt Eestis ei avaldata üleelanud abikaasa surma puhuks tehtud iseseisvaid korraldusi.

Saksa BGB § 2273 lõike 3 järgi ei kohaldata lõikes § 2273 lõikes 2 toodud sätteid juhul, kui abikaasade vastastikune testament sisaldab ainult korraldusi, mis puudutavad esimesena sureva abikaasa pärandi avanemist. Eriti kehtib see juhul kui abikaasad on teineteist vastastikku pärijaks nimetanud. Saksa õigus on väga kaitsval seisukohal üleelanud abikaasa õiguste suhtes ning keelab abikaasade vastastikuse testamendi avaldamisel avalikustada üleelanud abikaasa surma puhuks tehtud korraldusi.

Veelgi enam, Saksa erialases kirjanduses rõhutatakse, et abikaasade vastastikuste testamentide avaldamisega ei tohiks mainida isegi seda, et abikaasad on oma surma puhuks korraldusi ühiselt teinud.¹²⁹

Leedu õiguses on abikaasade vastastikuste testamentide avaldamine reguleeritud *LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIS KODEKSAS* ja selle artiklis 5.48. Antud artikli kohaselt „*Mirus vienam sutuoktiniui, suinteresuotiems įpėdiniams šio kodekso 5.33 straipsnio nustatyta tvarka skelbiama tik šio sutuoktinio valia, kito sutuoktinio valia neskelbiama.*“¹³⁰

Antud sätte tõlkimisel saame sisuks, et „ühe abikaasa surma korral avaldatakse ainult surnud abikaasa tahe huvituvatele pärijatele kooskõlas antud seaduse artikliga 5.33, ilma et paljastuks teise abikaasa tahe. Seega on Saksa õigusega sarnaselt ka Leedu õiguses abikaasade vastastikuse testamendi avaldamisel kaitstud üleelanud abikaasa huvid.

Läti õiguses on pärimise avanemine reguleeritud Läti tsiviilseadustiku 5. peatükis ning § 655 ütleb, et pärimine avaneb vara maha jätnud inimese surmaga või kui antud isik on kuulutatud kohtuotsusega surnuks. Antud sätte teine pool lisab eeltoodule juurde selle, et vara pärandaja surma tõendamiskoormis lasub pärandist huvitatud isikul või pärandist osa nõudjal.¹³¹

Saksa, Läti ja Leedu õiguses on kaitstud ka üleelanud abikaasa huvid. Eestis kehtiva testamentide avaldamise korra kohaselt ei ole võimalik avaldada abikaasade vastastikuse testamendi sisu kuna selle avaldamisega saab teada ka üleelanud ja elus oleva abikaasa surma puhuks tehtud korraldustest.

¹²⁹ H. Brox. Pärimisõigus. Tallinn: Juura 2003; R. Hausmann, G. Hohloch (Hrg). Handbuch des Erbrechts. Berlin: Erich Schmidt Verlag 2008, lk 1273.

¹³⁰ LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIS KODEKSAS, kättesaadav arvutivõrgust <http://www.civiliniskodeksas.lt/>

¹³¹ Läti tsiviilkoodeks <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN018388.pdf>

Sellepärast tuleks Eesti õigust ja senist praktikat pisut korrigeerida, et saaks viidud miinimumi juhtumid, mil üleelanud abikaasa poolt enda surma puhuks tehtud korraldused juba esimese abikaasa surma järel avalikuks tulevad.¹³²

Üheks väga oluliseks lähtekohaks sellise olukorra saavutamise, kus oleks kaitstud ka üleelanud abikaasa surma puhuks tehtud korralduste salajasus ning mitte avalikuks tulek, on teose autor arvates notarite praktika kujundamine selliselt, et kõik testamendid, s.h. abikaasade poolt ühiselt tehtavad testamendid saaks dokumenteeritud, registreeritud ja eelkõige sõnastatud selliselt, et testaatori surma korral saaksid avalikuks üksnes tema enda poolt tema enda surma korraks tehtud korraldused, mitte aga üleelanud abikaasa korraldused.

Eesti õiguses hetkel kehtiva regulatsiooni järgi tulevad abikaasa surma korral välja ka üleelanud abikaasa korraldused oma surma puhuks, mis annab võimaluse kuritegeliku huvidega isikutel teada saada kas ja kui palju vara ning kellele läinud on.

¹³² U. Liin. Succession law Procedure Convergence in Estonian Public Electronic Databases: *Ametlikud Teadaanded* and Succession Register. – *Juridica International* 21/2014, lk 197.

Kokkuvõte

Magistritöö eesmärgiks oli uurida Eesti hetkel kehtivas pärimisseaduses olevat abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni ning võrrelda seda teiste Euroopa riikide õiguskordades tunnustatud ühiste ja vastastikuste testamentide regulatsioonidega, et läbi võrdleva analüüsi anda hinnang Eesti abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni sisu kui ka olemuse kohta ning jõuda järeldusele kas Eesti õiguses olev abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon on vastastikune, ühine või nii vastastikune kui ka ühine testament.

Magistritöö autor uuris kas Eesti õiguses on abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon hästi toimiv ning vastab abikaasade vastastikusele või ühisele testamendile. Teisisõnu uuris magistritöö autor, kas Eesti pärimisõiguses olevat abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon vajaks uuendusi või täiendusi, et vastata Euroopas laialdaselt levinud sarnastele instituutidele.

Magistritöö autor püstitas hüpoteesi, et Eesti pärimisseaduses olev abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioonis sisaldub kolm erinevat abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni, olgugi, et abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon on PärS § 89 lõikes 1 kirja pandud ainult ühe lausega. Antud lause kohaselt abikaasade vastastikune testament on testament, mille abikaasad teevad ühiselt ning milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks või teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi.

Magistritöö autor leidis, et eeltoodud sätte järgi saavad abikaasad teha vastastikuse testamendina esiteks testamendi, mille abikaasad teevad ühiselt ning milles nad nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ning mida võiks nimetada kui abikaasade ühine vastastikune testament.

Teiseks saavad abikaasad teha testamendi, mille abikaasad teevad küll ühiselt, kuid teineteist pärijaks ei nimeta, vaid teevad surma puhuks pärandi kohta muid korraldusi. Antud testamenti võiks nimetada kui abikaasade ühine mittevastastikune testament.

Kolmandaks on abikaasadele antud võimalus teha testament, milles abikaasad teevad ühiselt ning nimetavad teineteist vastastikku pärijaks ja teevad oma surma puhuks ka muid kas vastastikuseid või mittevastastikuseid korraldusi ning mida võiks nimetada kui abikaasade ühine ja vastastikune testament.

PärS § 89 lõige 2 muudab vastastikuse testamendiliigi puhul ühe abikaasa pärijaks nimetamise kehtivus sõltuvaks teise abikaasa pärijaks nimetamise kehtivusest. Teose autor leidis, et see ei pruugi niimoodi kirjas olla, sest abikaasad võivad teha samuti selliseid

vastastikku soodustavaid korraldusi, mille kehtivus ei sõltu teise abikaasa korralduste kehtivusest. Pärast eeltoodud liikide kindlakstegemist analüüsis autor erinevate riikide õigust, et teha kindlaks kas ja kuidas on antud riikides vastavaid liike eristatud ning kas on üldse vajalik antud regulatsioone teineteisest eristada.

Autor analüüsis Austria, Saksa, Soome, Läti, Leedu ja Inglise õigusest tulenevaid abikaasade vastastikuse testamendi kohta käivaid regulatsioone ning analüüsi tulemusena leidis kinnitust, et eeltoodud riikides ei esine sellist sätet nagu on kirjas PärS § 89 lõikes 1. Kõikides analüüsi läbinud riikide õigusest saab ühise joonena tuua välja asjaolu, et eristatakse ja hoitakse lahus abikaasadele siduvaid ühiseid vastastikuseid testamente ning abikaasadele mittesiduvaid ühiseid vastastikuseid testamente. Samuti kinnitas analüüs, et antud testamendiliike on vaja erinevalt teha ja välja tuua kuna erinevaid testamendi liike saab teha erinevates vormides ning testamendiliikide tühistamine ja kehtetuks muutmise tingimused ja tagajärjed on erinevad.

Abikaasade vastastikuse testamendi ajaloolise arengu analüüsi põhjal leidis magistritöö autor, et abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon on Eesti õigusajaloos kehtinud teatud aegadel ning on teatud perioodil olnud ka sõnaselgelt keelatud. Abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon on esinenud Balti Eraseaduses ning Eesti Riigivolikogu poolt 1940. aastaks välja töötatud tsiviilseadustiku eelnõus.

Ajaloolise analüüsi tulemusena selgus, et enamuse Eesti Riigivolikogu poolt 1940. aastaks välja töötatud tsiviilseadustiku eelnõus abikaasade vastastikuse testamendi kohta olevaid sätteid jõudis suuremas osas eelmisesse, kuni 2009. aastani kehtinud pärimisseadusesse. Nii kuni 2009. aastani kehtinud pärimisseaduses kui ka tsiviilseadustiku eelnõus oli abikaasade vastastikune testament kirjas ühe lausena ning reguleeris ainult selliseid abikaasade vastastikuse testamendi korraldusi, milles abikaasad nimetavad teineteist pärijaks. Muid korraldusi, nagu see on kirjas hetkel kehtivas pärimisseaduses TsSE-s ega eelmises pärimisseaduses kirjas ei olnud.

Analüüsi käigus leidis kinnitust, et hetkel kehtiva pärimisseaduse regulatsiooni on hoopiski 1940. aastaks välja töötatud eelnõust kaugenunud ning hetkel kehtiva pärimisseaduse kohaselt saavad abikaasad vastastikuse testamendi näol teha oma surma puhuks ka muid korraldusi. Analüüsi kohaselt on hetkel kehtivat pärimisseaduse abikaasade vastastikuse testamendi regulatsiooni oluliselt muudetud just Saksa õiguse eeskujul.

Magistritöös analüüsis autor abikaasade vastastikuste ja ühiste testamentide sisu ning analüüsi tulemused kinnitasid autori seisukohta, mille kohaselt oma olemuselt ja sisult on PärS § 89 lõikes 1 kirjas olevad testamendiliigid erinevad ning peaksid seetõttu olema pärimisseaduses

eraldi välja toodud kui abikaasade ühised vastastikused testamendid, abikaasade ühised mittevastastikused testamendid ja abikaasade ühised ja vastastikused testamendid.

Abikaasade ühised vastastikused testamendid sisaldavad endas korraldusi, milles abikaasad nimetavad teineteist üksteise vastastikuseks pärijaks ning nende korraldused on üksteise korraldustest sõltuvad ehk korrespektiivsed, mis tähendab seda, et selliseid korraldusi ei oleks üks abikaasa teinud kui teine abikaasa ei oleks teinud enda korraldusi.

Abikaasade ühine mittevastastikune testament on selline testament, mis sisaldab kummagi abikaasa üksiktestamente ning antud testamendis on küll mittevastastikused korraldused, samas ühiseks jooneks on see, et abikaasad teevad ühise otsuse alusel ja ühte testamenti enda korraldused.

Kolmas testamendi liik on abikaasade ühine ja vastastikune testament, mille kohaselt abikaasad nimetavad teineteist üksteise pärijaks ning teevad surma puhuks ka muid korraldusi, mis ei pea oma sisult olema siduvad vaid võivad olla ka täiesti eraldiseisvad.

Autori seisukoht, et kõiki eeltoodud testamendiliike on vaja eraldi regulatsioonidena välja tuua leidis analüüsi tulemusena kinnitust. Põhjus, miks neid on vaja eraldi välja tuua seisneb selles, et kuna iga eeltoodud testamendi liik toob endaga kaasa erineva tühisuse ja kehtetuse korral kaasa erinevaid tingimusi. Seda seisukohta kinnitab ka analüüsitud riikide õigus, mille kohaselt on lisaks vastastikuste korralduste eraldi reguleerimisele, eraldi kirja pandud ka tühisuse ja kehtetuse sätted.

Abikaasade ühise vastastikuse testamendi kehtetuse ja tühisuse korral probleemi ei esine, kuna tühisuse ja kehtetuse tagajärjed on välja toodud hetkel kehtivas pärimisseaduses.

Autor jõudis analüüsi käigus seisukohale, et abikaasade ühise mittevastastikuse testamendi regulatsiooni näol on tegemist kahe abikaasa kahe üksiktestamendiga, mis on kirja pandud ühte dokumenti. Üksiktestamentide kehtetusele ja tühistamisele on seaduses sätestatud kindlad tingimused, mis erinevad abikaasade ühiste vastastikuste testamentidele sätestatutest. Kui abikaasade ühises vastastikuses testamendis muutub ühe abikaasa korraldus kehtetuks või on abielu kehtetu, siis muudab see kehtetuks antud testamendivormis ka teise abikaasa korraldused.

Abikaasade ühise mittevastastikuse testamendi korral aga ei muutu kehtetuks teise abikaasa korraldused, kuna tegemist on üksiktestamentidega, mis oma sisult ei ole seotud ning abikaasad on ühes testamendivormis teinud mittevastastikuseid korraldusi ning kui ühe abikaasa korraldused muutuvad kehtetuks või tühiseks, siis muudab see tühiseks või kehtetuks

ainult tema korraldused, sellest tulenevalt on vaja pärimisseadusesse vastav regulatsioon sisse viia, kuna hetkel kehtiv PärS reguleerib ainult abikaasade ühise vastastikuse regulatsiooni tühisuse ja kehtetuse olemust.

Sama kehtib ka abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi puhul, mille ühe osa kehtetus ei pruugi oma olemuselt kaasa tuua teise osa kehtetust. Näiteks kui on tühine abikaasade vastastikused korraldused abielu kehtetuse tõttu, siis ei muuda see tühiseks abikaasade tehtud muid korraldusi, mille nad on teinud iseseisvalt nagu üksiktestamendi. Samas võib muutuda kehtetuks kogu testament kui ilma osata, mis muutus tühiseks või kehtetuks, ei oleks abikaasa antud testamendis muid korraldusi teinud.

Magistritöös leidis autor, et abikaasade vastastikuse ja ühise testamendi avalikustamine toob samuti kaasa probleeme, kuna kui avalikustada abikaasade ühised vastastikused korraldused, siis selliste korralduste avalikustamisega tulevad päevavalgele ka üleelanud abikaasa korraldused. Kuna abikaasade vastastikune testament on siduv ehk üks abikaasa ei saa antud testamenti teha ilma teise abikaasa teadmata ning ei saa teist abikaasat määrata enda pärijaks ilma abikaasa analoogse vastastikuse korralduseta, siis kui notari pärimismenetluses avalikustab ühe abikaasa tehtud korraldused, saab pärimisest huvituv isik pärimisregistrist teada ka üleelanud abikaasa korraldused tänu eelnevalt toodud siduvale efektile. Magistritöö autor leidis, et selliste olukordade vältimiseks peaks Eesti õiguses muutma notarite praktikat selliselt, et panna täpselt testamenti kirja kummagi abikaasa täpsed korraldused ning avaldada just konkreetsed korraldused ning mitte mainida et abikaasa on teinud vastastikuse testamendi. Abikaasade ühise mittevastastikuste testamentidega sellist probleemi ei ole, kuna kui sellise testamendi puhul abikaasa sureb, siis avaldatakse ainult surnud abikaasa korraldused ja kuna mõlema abikaasa korraldused vastastikku siduvad ei ole, siis ei saa kuidagi välja tulla ka üleelanud abikaasa korraldused (tegemist üksiktestamentidega). Abikaasade ühise ja vastastikuse testamendi avaldamisega võib küll esineda avalikustamisega kaasnev probleem, kuna testamendi üks osa on vastastikune aga jällegi on ohus ainult vastastikuste korralduste avalikuks tulek, mitte aga abikaasade tehtud üksikkorralduste avalikuks tulek.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et käesolevas magistritöös leidis kinnitust, et hetkel kehtivas pärimisseaduses olev abikaasade vastastikuse testamendi regulatsioon lubab küll abikaasadel tegelikkuses teha kolme erinevat testamenti, mis oma sisult, vormilt ja siduvuselt on erinevad ja toovad kaasa erinevaid kehtetuse ja tühisuse tagajärgi aga hetkel kehtivas pärimisseaduses neid liike sõnaselgelt eraldi välja toodud ei ole.

Eeltoodud informatsioonisulus elades ei saa abikaasad olla teadlikud, et neile on veel antud vastastikuste surma puhuks korralduste tegemise võimalusi ning et need teised korralduste liigid on õiguslikult hoopis paremini ja kasutajasõbralikumalt reguleeritud.

Mutual and/or reciprocal will

Summary

The reciprocal and mutual wills are a form of inheritance that spouses can use to make dispositions for their death.

The objective of this master's thesis was to find out if the spouses reciprocal and mutual will regulation in Estonian law of succession is explicitly expressed and written. The objective was also to find out if it is needed to regulate separately the reciprocal and mutual will of spouses or not. Author used German, Austrian, Finland, Latvian, Lithuanian and English laws to compare Estonian regulation

The regulation of reciprocal will (that's the expression used in Estonian Succession Act) of spouses in Estonia has developed through difficulties because Estonia in its history has been occupied by different foreign powers and it impeded development of Estonian legislation in general. In 1940's Estonian State council (Eesti Riigivolikogu) had developed draft of Estonian Civil Code in which the regulation of reciprocal will of spouses was enrolled. The author of this master's thesis is on standpoint that the regulation in 1940's Civil Code draft the reciprocal will of spouses was framed better than it is written down in currently valid succession law.

Author of this master's thesis is on standpoint that Estonian regulation of spouses reciprocal and mutual will is not explicitly expressed and written in Estonian law of succession. The concept of reciprocal and mutual will is written in one sentence – according to Estonian inheritance law § 89 section 1 *“A reciprocal will of spouses is a will made mutually by the spouses in which they reciprocally nominate one another as his or her successor or make other dispositions of the estate in the event of his or her death”* Estonian regulation of reciprocal will of spouses holds a concept of three independent forms of wills. Firstly mutual will – where spouses name each other as their heirs and make no other dispositions for their death, secondly reciprocal will where spouses do not name each other as their heirs and make only independent dispositions for their death and thirdly mutual reciprocal will of spouses where the concept of testimony means that spouses name each other as their heirs and they make separate independent dispositions.

In master's thesis author analyzed German, Austrian, United Kingdom, Finland, Lithuanian and Latvian inheritance laws and compared the mentioned countries succession laws regulation of reciprocal and mutual wills and found that every country, which law was analyzed, inheritance law makes strict difference between reciprocal and mutual wills. That confirmed the position of author that it is needed to regulate all forms of spouses mutual wills.

All of these types of will share a common core – according to Estonian inheritance law reciprocal and mutual will can and must be made between spouses that means between man and a woman who live in cohabitation. In master's thesis author came to conclusion that the circumstance according to which the will can be made between married man and woman is outdated and need to be updated. Estonia has entered into force a registered partnership act that allows adults of active legal capacity to enter into a registered partnership contract. The author is on standpoint that to avoid discrimination of other partnerships who act like married couples we cannot limit their abilities to draw up a reciprocal or a mutual will. In Germany and Austrian succession acts is allowed mutual and reciprocal wills to be drawn up also by other partnerships. So the other partnership could have the same rights and boundaries as married couples.

The author of master's thesis analyzed and compared the binding effect of reciprocal will, mutual will and reciprocal and mutual wills and author came to conclusion that mutual will of spouses is more binding than reciprocal will of spouses. The binding effect comes from the fact that in mutual will the spouses name each other as their heirs and they cannot revoke that disposition so easily. That binding effect of mutual will also places survived spouse into position, where he or she cannot make changes to his or her dispositions in the case of his or her death. The reciprocal will is not so binding because spouses make different dispositions which are considered to be separate non mutual and independent wills in that form of will and they can change and revoke their own independent will at any time.

In reciprocal and mutual will the spouses name each other as their heirs and also make separate dispositions for their death. These dispositions of spouses are not mutual and mutually binding. So the mutual will the spouses cannot revoke, change or cancel in any way they want, but they can revoke, change and cancel the independent dispositions.

The author of this master's thesis came to conclusion that the condition that mutual will should be made in the presence of notary is appropriate and ensures the interests of spouses. According to Estonian succession law the presence of notary condition is also enacted to the reciprocal will of spouses and in reciprocal and mutual will of spouses. The author found out

that the reciprocal will of spouses is in its nature not as binding as mutual will of spouses and the reciprocal will of spouses from its context is just two separate wills drawn up to one document. From that point of view the reciprocal will of spouses should be regulated in the manner of will, where people is free to make any dispositions, in any form that he or she likes and can change the will when and how she or he likes, because Estonian Succession law allows people to do it the described way.

Another problem that was analyzed in this thesis faces the publication of the wills. According to Estonian Succession law any types of wills must be published in order to conduct inheritance proceedings. The problem includes the situation where spouses have made mutual will and after one spouse dies, then the dispositions of that spouse must be published, but in the manner it won't affect the disposition of survived spouse. From its nature the people who are interested in the estate of died spouse can derive that if the published dispositions include word mutual then it means that the will is made in the benefit of the survived spouse and people will know what dispositions the survived spouse has made in the case of his or her death. That's the situation that must be avoided in protection of survived spouse interest, because no one has to know what arrangements he or she has made in case of his or her death. One solution that author provided is to make very clear dispositions and to separate disposition so if one spouse dies then the survived spouse dispositions will not be published. Author also is on standpoint that at the publishing of dead spouses will, should not be mentioned that he or she has made reciprocal will. In that way it can be avoided that the persons who should not be aware of survived spouse dispositions cannot derive who inherited dead spouse estate.

Author of this thesis is on standpoint that the valid regulation of reciprocal and mutual wills of spouses must be updated. Firstly the range of people who can make the reciprocal wills should be broadened, so that the persons who live in mutual cohabitation can be equal to married couples and have the same rights as married couples even when they make dispositions in case of their death.

Also the succession law should be updated with article that separates the reciprocal will and mutual will from each other, because from their nature they are two different types of wills and the both types of wills come with separate regulations about concluding, changing, revoking and invalidating of wills.

All in all it is important to proceed with making changes to succession law so the chapter of reciprocal wills will be in accordance with other laws.

Kasutatud lühendid

ABGB - Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch

BGB - Bürgerliches Gesetzbuch

FamFG - Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit

KooS - kooseluseadus

PKS - perekonnaseadus

NotTS – notari tasu seadus

PärS - pärimisseadus

Kasutatud kirjandus

1. Brox, H. Pärimisõigus. Juura. Tallinn 2003. (eestikeelne väljaanne)
2. Clark B.J., Martyn Ross J.G, Theobald on Wills. 15. väljaanne. Sweet & Maxwell. London 1993.
3. Dawson & Rothera. MIRROR WILLS OR MUTUAL WILLS? Problems, perils and pitfalls. October 2011. Kättesaadav arvutivõrgust:
<http://www.rotheradowson.co.uk/Userfiles/factsheets%20may%202012/Guide%2012%20Mirror%20wills%20and%20mutual%20wills.pdf> (15.04.2016)
4. Dörner, H., Ferid, M., Firsching, Heinrich, K., Hausmann, R. Internationales Erbrecht. Bd. V, Lfg XXXII, Schweden, Texte 1.
5. Eesti Entsüklopeedia. 2006. Arvutivõrgust kättesaadav:
<http://entsyklopeedia.ee/artikkel/legaat2> (25.04.2016).
6. Eesti keele instituudi otsingumootor, kättesaadav arvutivõrgust:
<http://www.eki.ee/dict/ies/index.cgi?Q=mutual&F=M&C06=et>
7. Eesti-Soome sõnaraamat, kättesaadav arvutivõrgust:
<http://eesti.suomisanakirja.fi/eesti-soome>
8. EKSS „Eesti keele seletav sõnaraamat“, kättesaadav veebist
<http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=%C3%BChine&F=M> (02.02.2016)
9. Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil- ja kaubandusajades. Pärimine Saksamaal-04.11.2015. Kättesaadav arvutivõrgust: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-de-et.do?member=1 (01.04.2016)

10. Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil-ja kaubandusasjades. Pärimine-Austria. 29/09/2015-
Arvutivõrgus kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-at-et.do?member=1 (25.04.2016)
11. Euroopa Justiitsvõrgustik tsiviil-ja kaubandusasjades. Pärimine-Saksamaa 04/11/2015-
Arvutivõrgus kättesaadav: https://e-justice.europa.eu/content_succession-166-de-maximizeMS_EJN-et.do?member=1 (13.03.2016)
12. HG.org Legal Resources. “Types of wills and testaments”. Kättesaadav arvutivõrgust
<https://www.hg.org/will-and-testament.html> (12.03.2016)
13. Hindpere, E. Pärimine. Pärandaja, testament ja pärijad ehk mis saab peale surma?
Kinnisvarakool. Tallinn 2015.
14. Kaju, K. Testamendijärgne pärimine ja praktikas esinevad õiguslikud probleemid.
Bakalaureusetöö, Tallinna Tehnikaülikool sotsiaalteaduskond õiguse instituut. Tallinn
2014.
15. Landör, I., Sundosaõigus testeermisvabaduse piiranguna. Magistritöö, Tartu Ülikooli
õigusteaduskond 2007. Kättesaadav arvutivõrgust:
http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/2853/landor_inga.pdf;jsessionid=2253391742BD7AC2F02AB092B77E6D96?sequence=1 (28.03.2016).
16. Lange, H., Kuchinke, K. Lehrbuch des Erbrechts. 4. Aufl. Beck. München 1995.
17. Liin, U. Pärimisõigus. Ilo. Tallinn 2005.
18. Liin, U. *Succession law Procedure Converage in Estonian Public Elektronic
Databases: Ametlikud Teadaanded and Succession Register*. – Juridica International
21/2014.
19. Liin, U., Nagel, U. Abikaasade vastastikusest testamendist. – Juridica, I/2001.
20. Lähedase kaotus ja pärimine. Testamendi või pärimislepingu koostamine.
Arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.minuraha.ee/lahedase-kaotus/> (27.04.2016).
21. Mahhov, I. „Kuidas märkida testamenti mitmekordne pärimine?“ Maaleht, 09. märts
2015. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/kuidas-markida-testamenti-mitmekordne-parimine?id=70936951> (23.03.2016)
22. Mikk, T. Pärimisõigus, 2. täiendatud trükk. Sisekaitseakadeemia. Tallinn 2012.
23. MK Law Asianajotoimisto. Drawing up a will in Finland. 18.12.2012. Kättesaadav
arvutivõrgust <http://www.mklaw.fi/en/news/drawing-up-a-will-in-finland>
(16.03.2016).
24. Notarite koda, Kas kinge või testament? Arvutivõrgust kättesaadav:
<https://www.notar.ee/25845?print=1> (23.04.2016).

25. Notarite koda. Pärimisregister - päringuid ja teated. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.notar.ee/18376> (27.04.2016).
26. Notarite koda.. Mida peaks teadma pärimisest?. 18.12.14. Kättesaadav arvutivõrgust: <https://www.notar.ee/528> (22.04.2016).
27. PONS Deutsch-Estnisch Wörterbuch, kirjastus Koolibri, Tallinn 1999.
28. Rahva ja eluruumide loendus 24. aprill 2013 VABAABIELU POPULAARSUS KASVAB, http://www.stat.ee/65349&parent_id=32784 (24.03.2016).
29. Schwab, D. Familienrecht neu bearbeitete Auflage Verlag C.H. Beck München 2015.
30. Schülter, W. Erbrecht. 14. Aufl., Beck., München 2000.
31. Servinski, M. Abielud, lahutused ja elussünd Eestis. Juuni 2015. Kättesaadav arvutivõrgust: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Marriages_and_births_in_Estonia/et (09.03.2016)
32. Tõlkemootor „Linguee dictionary“. 2016. Arvutivõrgust kättesaadav <http://www.linguee.com/english-german/translation/mutual.html> (12.04.2016)

Kasutatud seaduseelnõud ja nende seletuskirjad

33. Eesti Vabariigi Tsiviilseadustiku eelnõu. EV Riigivolikogu erikomisjoni 12.03.1940.a. Arvutivõrgust kättesaadav: <http://dspace.ut.ee/handle/10062/26808> (18.03.2016)
34. Pärimisseaduse eelnõu seletuskiri (56 SE). kättesaadav arvutivõrgust: <http://www.riigikogu.ee/download/79898f08-a2d8-0c1c-f16e-cc36a89a1392> (26.03.2016)

Kasutatud õigusaktid

35. Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (26.03.2016)
36. Bürgerliches Gesetzbuch, arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (04.04.2016).
37. Eesti NSV Tsiviilkoodeks, kommenteeritud väljaanne. Eesti raamat. Tallinn 1969.
38. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 650/2012, 4. juuli 2012, Arvutivõrgust kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1461648778369&uri=CELEX:32012R0650> (26.04.2016)

39. *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG)*. Saksa keeles arvutivõrgust kättesaadav: http://www.gesetze-im-internet.de/famfg/_349.html (14.04.2016);
Inglise keeles arvutivõrgust kättesaadav: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_famfg/index.html (14.04.2016).
40. Kooseluseadus. - RT I, 16.10.2014, 1... RT I, 16.10.2014, 1
41. Latvijas Republikas Civillikums, arvutivõrgust kättesaadav: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=225418>
42. *Lebenspartnerschaftsgesetz*, kättesaadav arvutivõrgust <https://www.gesetze-im-internet.de/lpartg/BJNR026610001.html> (17.04.2016).
43. Leedu Tsiviilkoodeksi inglisekeelne tõlge, arvutivõrgust kättesaadav: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245495
44. LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIS KODEKSAS, arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.civiliniskodeksas.lt/>
45. Läti Tsiviilkoodeksi inglisekeelne tõlge, arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/LV/publikacijas/civillikums.pdf>
46. Notari tasu seadus. - RT I 1996, 23, 456... RT I, 10.03.2016, 6.
47. Perekonnaseadus. - RT I 2009, 60, 395... RT I, 12.03.2015, 99.
48. Pärimisseadus. - RT I, 17.01.2008, 7, 52... RT I, 10.03.2016, 16.
49. Pärimisseadus - RT I 1996, 38, 752, jõustumine 01.01.1997, osaliselt 16. 06. 1996.
50. Pärimisseaduse inglisekeelne tõlge. Law of succession. RT I 2008, 7, 52... Translation published: 28.03.2016. Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/528032016001/consolide>
51. Pärimisseadusest tulenevate notari ametitoimingute tegemise kord.- RTL 2008, 101, 1435 ... RT I, 07.02.2014, 13.
52. Saksa Tsiviilseadustik BGB (eestikeelne väljaanne). Juura. Tallinn 2001.
53. Soome pärimisseadustik, arvutivõrgust kättesaadav: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1965/en19650040.pdf>

Kasutatud Eesti kohtupraktika

54. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 17. aprilli 1996. a. määrus tsiviilasjas 3-2-2-5-96
Arvutivõrgust kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12985494> (29.04.2016).
55. Viru Maakohtu 16.02.2012 otsus tsiviilasjas nr 2-11-43712.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ ANTON KEREMÄE _____
(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____ 09.08.1989 _____)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

ABIKAASADE ÜHISE JA VASTASTIKUSE TESTAMENDI SISU JA SIDUVUS
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ URVE LIIN _____,
(*juhendaja nimi*)

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 02.05.2016